

Z P R A V O D A J

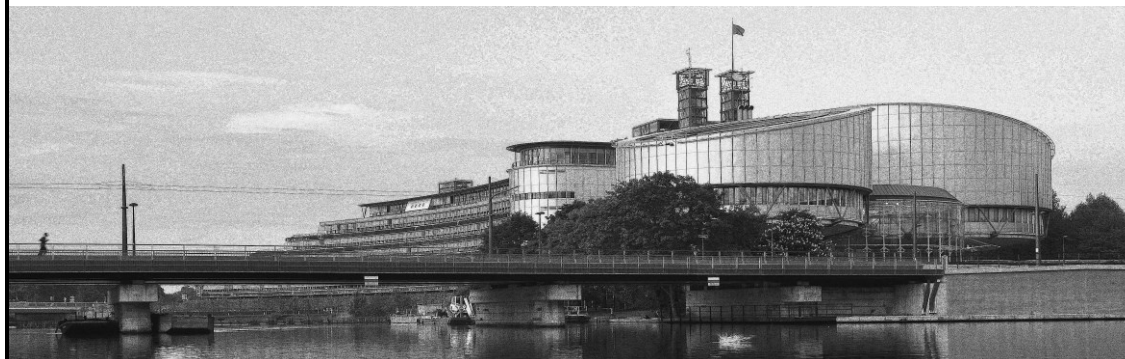
KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE
pro zastupování České republiky před
EVROPSKÝM SOUDEM PRO LIDSKÁ PRÁVA

Ročník 2 / Číslo 3
Říjen 2014

Připravován ve spolupráci
s analytickými útvary
Ústavního soudu,
Nejvyššího správního
soudu a Kanceláře
veřejného ochránce práv a
zahraničním oddělením
Nejvyššího soudu.

Přináší ve formě anotací
informace o aktuální
judikatuře ESLP vydané
proti ČR i ostatním
státům Rady Evropy.

Vychází čtvrtletně
v elektronické formě
([archív zde](#)).

„Státy nejsou povinny se ze svého jednání zodpovídat před mezinárodním orgánem dříve, než měly možnost zjednat nápravu situace v rámci svého vlastního právního systému. Toto pravidlo je založeno na předpokladu (...), že na vnitrostátní úrovni existuje účinný prostředek nápravy tvrzeného porušení [Úmluvy] (...). Jde o důležitý aspekt zásady, dle které je mechanismus ochrany zavedený Úmluvou podpůrný vůči vnitrostátním systémům ochrany lidských práv (...).“

(*Akdivar a ostatní proti Turecku*,
č. 21893/93, rozsudek velkého
senátu ze dne 16. září 1996,
§ 65).

KONTAKT

Kancelář vládního zmocněnce pro
zastupování ČR před ESLP
Ministerstvo spravedlnosti
Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2
e-mail: kvz@mzp.justice.cz
web: www.justice.cz

SLOVO ÚVODEM

Vlevo uvedený citát hovoří o zásadě subsidiarity, na níž je mechanismus Evropské úmluvy o lidských právech („Úmluva“) založen. Tato subsidiarita se promítá do sféry jak moci soudní, tak moci zákonodárné a výkonné, od fungování vnitrostátních prostředků nápravy v individuálních věcech přes legislativní zakotvení takových prostředků nápravy až po ověřování slčitelnosti návrhů právních předpisů a správní praxe se standardy Úmluvy. Napomáhat naplnění zásady subsidiarity má ostatně i náš Zpravodaj.

Tentokrát jsme pro vás připravili informace prakticky jen o rozsudcích a rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva („Soud“) proti třetím zemím. Soud ve druhém čtvrtletí letošního roku totiž proti České republice nevydal žádné rozhodnutí.

Na nedávné konferenci, určené pro soudce nejvyšších soudů a pořádané v Baku nynější předsednickou zemí Rady Evropy, znovu zazněla otázka, zda jsou s přihlédnutím k čl. 46 odst. 1 Úmluvy (smluvní státy se zavazují řídit se pravomocnými rozsudky Soudu ve všech věcech, jichž jsou stranami) vlastně tyto rozsudky nějak závazné i pro jiné státy než ty, které byly v konkrétních věcech odsouzeny.

Formálně tyto státy vskutku nejsou takovými rozsudky vázány. Přesto je i v systému, jako je ten náš, který není založen na soudním precedentu, snadno pochopitelné, že když je odsouzen jeden stát za určité porušení Úmluvy a v jiném státě dochází k tomuž, přičemž nejsou dány žádné zvláštní okolnosti, které by na totéž jednání vrhaly zcela jiné světlo, vystavuje se i tento další stát riziku odsouzení a současně nedostává své povinnosti vyplývající z článku 1 Úmluvy zajistit každému, kdo podléhá jeho jurisdikci, práva a svobody zaručené Úmluvou a jejími protokoly.

Jinými slovy, z rozsudků proti třetím zemím je i pro nás podstatný právní názor Soudu na výklad a použití ustanovení Úmluvy a protokolů o právech a svobodách, tedy to, čemu se říká *res interpretata* (věc vyložená), oproti formální právní moci věci rozsouzené vůči žalovanému státu (*res iudicata*).

My, zahraniční účastníci konference, jsme ostatně byli ujišťováni o tom, že Nejvyšší soud Ázerbajdžánské republiky věnuje vyvíjející se judikatuře Soudu náležitou pozornost a že tamní soudci jeho rozsudky probírají na pravidelných poradách. Snad bude výhledově opravdu menší důvod ke kritice, než jaký stál, jak se zdá, za aktuální **výstavou o dodržování lidských práv v uvedeném státě**, konanou na půdě Masarykovy univerzity, která vzbudila značnou nevoli ázerbajdžánských studentů. Všimněte si geniálního vyústění tohoto sporu: fakulta nespokojencům nabídla možnost své nesouhlasné stanovisko zveřejnit jako součást samotné výstavy. Bude to něco jako odchylné stanovisko soudců Soudu k názoru většiny. V systému Úmluvy nic nového. Přesto je to návodné pro rozvoj svobody projevu.

JUDr. Vít Alexander Schorm,
vládní zmocněnec

Obsah

Církev	3	Svoboda projevu	19
<i>Rozsudek ze dne 8. dubna 2014</i>		<i>Rozsudek ze dne 17. dubna 2014</i>	
Magyar Keresztény Mennonita Egyház a ostatní proti Maďarsku	3	Mladina d. d. Ljubljana proti Slovinsku	19
Cizinecké právo	4	<i>Rozsudek ze dne 27. května 2014</i>	
<i>Rozsudek ze dne 26. června 2014</i>		Mustafa Erdoğan a ostatní proti Turecku	20
M. E. proti Švédsku	4	Trestní řízení	21
Odbory	6	<i>Rozsudek ze dne 9. dubna 2014</i>	
<i>Rozsudek ze dne 8. dubna 2014</i>		Blaj proti Rumunsku	21
The National Union of Rail, Maritime and Transport Workers proti Spojenému království	6	<i>Rozsudek ze dne 24. dubna 2014</i>	
Rodinné právo	8	Lagutin a ostatní proti Rusku	23
<i>Rozsudek ze dne 27. května 2014</i>		<i>Rozhodnutí ze dne 13. května 2014</i>	
Buchs proti Švýcarsku	8	Příplata proti Rumunsku	24
<i>Rozsudek ze dne 3. června 2014</i>		<i>Rozsudek ze dne 13. května 2014</i>	
López Guió proti Slovensku	9	Paulet proti Spojenému království	25
<i>Rozsudek ze dne 26. června 2014</i>		<i>Rozsudek ze dne 20. května 2014</i>	
Mennesson proti Francii	10	Nykänen proti Finsku	26
Sociální zabezpečení	11	Vězeňství	27
<i>Rozsudek ze dne 8. dubna 2014</i>		<i>Rozhodnutí ze dne 8. dubna 2014</i>	
Dhabbi proti Itálii	11	Marro a ostatní proti Itálii	27
<i>Rozsudek ze dne 20. května 2014</i>		<i>Rozsudek ze dne 27. května 2014</i>	
McDonald proti Spojenému království	13	Velyo Velev proti Bulharsku	28
<i>Rozhodnutí ze dne 24. června 2014</i>		<i>Rozsudek ze dne 3. června 2014</i>	
Markovics a ostatní proti Maďarsku	14	Habimi a ostatní proti Srbsku	29
Správa soudů	15	Zdravotnictví	30
<i>Rozsudek ze dne 27. května 2014</i>		<i>Rozsudek ze dne 29. dubna 2014</i>	
Baka proti Maďarsku	15	L. H. proti Lotyšsku	30
Spravedlivý proces	17	<i>Rozsudek ze dne 12. června 2014</i>	
<i>Rozsudek ze dne 29. dubna 2014</i>		Marić proti Chorvatsku	31
Ternovskis proti Lotyšsku	17	<i>Rozsudek ze dne 24. června 2014</i>	
<i>Rozsudek ze dne 24. června 2014</i>		Petrova proti Lotyšsku	32
A. K. proti Lotyšsku	18	SLOVO ZÁVĚREM	34

Anotace rozsudků a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva obsažené ve Zpravodaji nejsou úředními rozhodnutími a nejsou závazné. Jsou však autorskými díly chráněnými autorským zákonem. Zpravodaj jako celek ani jednotlivé anotace v něm obsažené proto nesmí být bez předchozího souhlasu státu reprezentovaného Ministerstvem spravedlnosti zpřístupňovány veřejnosti ani jinak užívány, zejména rozmnožovány, nad rámec volného užití dle § 30 autorského zákona a zákonných licencí dle § 31 a násl. autorského zákona.

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI JINÝM STÁTŮM NEŽ ČESKÉ REPUBLICE

CÍRKVE

Rozsudek ze dne 8. dubna 2014 ve věci č. 70945/11 a dalších – Magyar Keresztény Mennonita Egyház a ostatní proti Maďarsku

Senát druhé sekce Soudu pěti hlasy proti dvěma rozhodl, že zavedením dvojího režimu právního postavení církví a náboženských společností porušil stát svou povinnost neutrality v náboženské sféře, a tím došlo i k porušení článku 11 ve spojení s článkem 9 Úmluvy (svoboda sdružování a svoboda náboženského vyznání).

(i) Okolnosti případu

Po pádu komunistického režimu v Maďarsku byl v roce 1990 přijat zákon o církvích, který církve definoval jako náboženské společnosti s více než 100 členy. Na základě tohoto zákona bylo postupně zaregistrováno 406 církví. V roce 2011 schválil parlament nový zákon, který zavedl rozlišení náboženských společností na církve a jiná sdružení vykonávající náboženské aktivity; mezi církve zákon zařadil jenom 14 subjektů vyjmenovaných v příloze a dále subjekty, kterým tento status udělil parlament po splnění stanovených podmínek. Ostatní subjekty (které podle původního zákona měly postavení církví) mohly požádat o transformaci na sdružení a pokračovat ve své náboženské činnosti v této podobě. Nová právní úprava byla následně v některých částech zrušena maďarským ústavním soudem a několikrát novelizována. Přesto zůstaly zachovány značné rozdíly v postavení první a druhé skupiny náboženských společností: pouze státem uznaným církvím byl ponechán nárok na to, aby jim jednotlivci mohli poukázat 1% své daně z příjmu, na příspěvky ze státního rozpočtu i na některá další zvýhodnění. Pro získání statusu církve je přitom nutné prokázat, že daná náboženská společnost funguje mezinárodně aspoň 100 let nebo v Maďarsku v organizované formě aspoň 20 let; v druhém případě se musí počet jejích členů rovnat aspoň 0,1 % počtu obyvatel státu.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stížnosti v projednávané věci byly podány některými z náboženských společností, které v důsledku zákona z roku 2011 ztratily postavení církví a z něho vyplývající výhody.

a) K torzenému porušení článku 11 ve spojení s článkem 9 Úmluvy

Stěžovatelé namítali, že došlo k porušení jejich náboženské a sdružovací svobody, protože podmínky pro opětovné přiznání postavení církve jsou podle platné

právní úpravy nepřiměřeně náročné a parlament může o těchto žádostech rozhodovat svévolně a na základě politických kritérií.

Soud úvodem připomněl, že z článku 9 Úmluvy vyplývá povinnost státu zachovávat při regulování sféry náboženské svobody neutralitu a nestrannost; tato povinnost je neslučitelná s pravomocí státu posuzovat legitimitu náboženských vyznání (*Metropolitní církev Besarábie a ostatní proti Moldavsku*, č. 45701/99, rozsudek ze dne 13. prosince 2001, § 116 a 123). V projednávané věci došlo namítaným opatřením k zásahu do výkonu náboženské svobody v rámci organizované komunity, a tedy do práv zaručených v článku 9 a článku 11 Úmluvy. Soud neměl pochybnosti o tom, že namítaný zásah byl stanoven zákonem, a akceptoval také argument vlády, že účelem zásahu bylo zakročit proti subjektům, které se deklarovaly jako náboženské, ale ve skutečnosti jim šlo pouze o finanční prospěch plynoucí z postavení státem uznaných církví. Soud připustil, že toto opatření sleduje legitimní cíl ochrany pořádku a předcházení zločinnosti ve smyslu čl. 11 odst. 2 Úmluvy, zejména co se týče boje proti podvodu.

K nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti Soud nejprve v obecné rovině podotkl, že stát má pozitivní závazek zavést systém, který náboženským komunitám usnadňuje nabytí právní subjektivity; článek 11 ve spojení s článkem 9 sice náboženským organizacím nezaručuje právo na zvláštní veřejnoprávní status, ale je možné z těchto ustanovení vyvodit nárok na získání právní subjektivity v rámci občanského práva. Pokud stát některou náboženskou komunitu odmítne právně uznat, případně pokud jí přizná „nižší“ právní postavení v porovnání s jinými náboženskými komunitami, může to ve společnosti vést k umocnění předsudků vůči členům této komunity, a to hlavně v případě menších, novějších nebo méně obvyklých vyznání.

V projednávané věci došlo podle Soudu k tomu, že stěžovatelé, kteří byli původně plnohodnotnými církvemi s nárokem na různé výhody, toto postavení v důsledku zákona z roku 2011 do značné míry ztratili. Ve vztahu k tvrzení vlády, že se stát takto snažil řešit situaci, kdy bylo mnoho církví zřizováno pouze s cílem získat státní příspěvky, aniž vykonávaly jakékoliv skutečné náboženské aktivity, Soud uvedl, že vláda neprokázala, že by se uvedený problém nedal řešit méně drastickými opatřeními, jako je např. soudní kontrola nebo rozpuštění církví usvědčených ze zneužívání systému.

Soud dále konstatoval, že současná zákonná úprava stanoví v Maďarsku dvojí režim právního postavení církví a náboženských společností: rozlišuje mezi stá-

tem uznanými církvemi, které mají nárok na zvýhodnění, příspěvky a daňové asigance, a ostatními náboženskými sdruženími, které se sice od roku 2013 také mohou označovat jako „církev“, ale tyto výhody jim nenáleží. U stěžovatelů tato zákonná úprava zásadním způsobem omezila jejich materiální možnosti projevat své náboženské vyznání, a to jak v porovnání s jejich původním postavením, tak v porovnání s postavením státem uznaných církví.

Dvojitý režim církví a náboženských společností jako takový může být podle Soudu slučitelný s článkem 9 Úmluvy, a to s ohledem na prostor pro uvážení, kterým smluvní státy v dané oblasti disponují, avšak pouze v případě států, kde je takové uspořádání založeno na historické tradici, obzvláště pokud jde o tradici z období před přistoupením daného státu k Úmluvě (*Darby proti Švédsku*, č. 11581/85, zpráva Komise ze dne 9. května 1989, § 45). V projednávané věci ale vláda dle Soudu neprokázala, že seznam církví „první kategorie“, obsažený v příloze zákona z roku 2011, plně odráží maďarskou historickou tradici; ve skutečnosti vychází spíše z uspořádání existujícího na sklonku 19. století a nezohledňuje novější vývoj.

Co se týče možnosti získat status uznané církve na základě rozhodnutí parlamentu, Soud upozornil na to, že se jedná o výsostně politický orgán a jeho hlasování je zjevně závislé na výsledku voleb. Situace, kdy se náboženské společnosti musí podbízet politickým stranám, aby získaly právní uznání jako církve, je podle Soudu neslučitelná s požadavkem neutrality státu v této oblasti.

K různým materiálním zvýhodněním, příspěvkům a daňovým asignacím Soud uvedl, že z článku 9 Úmluvy nevyplývá povinnost státu poskytovat náboženským společnostem takové výhody, ale pokud k tomu stát dobrovolně přistoupí nebo se rozhodne už přiznané výhody odebrat či zúžit jejich rozsah, musí přitom zachovat neutralitu a nesmí se dopustit diskriminace (*Savez crkava „Riječ života“ a ostatní proti Chorvatsku*, č. 7798/08, rozsudek ze dne 9. prosince 2010, § 58). V projednávané věci požívají státem uznané církve v rámci maďarského práva podstatné hmotné výhody, které jim usnadňují uskutečňování jejich náboženského poslání. Stěžovatelé tyto výhody ztratili a mohou je znovu získat, pouze pokud prokážou určitou dobu fungování a určitý počet členů. Soud konstatoval, že stanovení podmínky rozumné doby existence může být nevyhnutné v případě nových a neznámých náboženských skupin; to však neplatí o stěžovatelích, kteří začali fungovat krátce po pádu komunismu v Maďarsku a už musí být příslušným státním orgánům dobře známi.

Soud dospěl k závěru, že zavedením namítaných opatření jako celku se žalovaný stát dopustil porušení své povinnosti neutrality; odlišné zacházení mezi stěžovateli a uznanými církvemi postrádá dostatečné odůvodnění a není možné ho hodnotit jako reakci na

naléhavou společenskou potřebu. Došlo tak k porušení článku 11 ve spojení s článkem 9 Úmluvy.

b) *K tvrzenému porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s články 9 a 11*

Námítkou stěžovatelů v rámci článku 14 Úmluvy ve spojení s články 9 a 11, totiž že byli diskriminováni na základě svého postavení náboženské menšiny, se Soud nezabýval s poukazem na předchozí shledání porušení článků 9 a 11.

(iii) *Oddělené stanovisko*

Nesouhlasné stanovisko k rozsudku vyjádřil soudce Spano, ke kterému se připojil soudce Raimondi, podle nějž se většina dopustila příliš extenzivního výkladu článků 9 a 11 Úmluvy, když pod tato ustanovení zahrnula i nárok na materiální benefity poskytované státem.

CIZINECKÉ PRÁVO

Rozsudek ze dne 26. června 2014 ve věci č. 71398/12 – M. E. proti Švédsku

Senát páté sekce Soudu poměrem šesti hlasů proti jednomu rozhodl, že vyhoštěním stěžovatele do Libye by mu na základě jeho homosexuální orientace nehrozilo skutečné nebezpečí špatného zacházení, a proto by jím nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy. Na poli článku 8 Úmluvy prohlásil Soud stížnost za zjevně nepodstatnou.

(i) *Okolnosti případu*

Krátce poté, co stěžovatel, státní příslušník Libye, v polovině roku 2010 přicestoval do Švédska, požádal o udělení azylu. Za důvod svého útěku z vlasti označil to, že byl v Libyi přistižen při pašování nezákonných zbraní, v důsledku čehož byl odvezen na neznámé místo, kde byl držen po dobu tří týdnů, vyslýchán a mučen. Po sdělení obvinění a převezení do vojenského vězeňského zařízení se mu dle jeho slov podařilo uniknout. Žádné další azylové důvody neuvedl a podotkl, že do té doby žil v Libyi pokojně a plánoval se tam i oženit.

Půl roku poté svou původní azylovou žádost rozšířil. Konkrétně tvrdil, že je homosexuál a má ve Švédsku partnera, transsexuála N. Stěžovatel uvedl, že se poznali záhy po jeho přicestování do Švédska, jejich vztah se v průběhu času vyvinul, začali sdílet společnou domácnost a vzali se v září 2011. Byl to právě N., díky kterému stěžovatel poznal svou sexuální orientaci. Nikdy dříve homosexuální vztah neměl a jeho rodina ani nikdo další v Libyi nic nevěděl. Proto kdyby se musel vrátit do Libye za účelem podání žádosti o sloučení rodiny ve Švédsku (pozn.: švédský cizinecký zákon stanoví, že pokud cizinec žádá o povolení pobytu ve Švédsku na základě rodinných vazeb nebo vážného partnerského vztahu, musí tak učinit a vyčkat

výsledku dříve, než vstoupí na švédské území), vyšlo by na povrch, že je sezdán s mužem. Tím by byl v Libyi vystaven nebezpečí pronásledování a špatného zacházení. Pokud jde o jeho původní azylové důvody, podotkl, že vzhledem k měnící se politické situaci v Libyi by už zřejmě v nebezpečí nebyl.

V prosinci 2011 migrační rada azylovou žádost stěžovatele zamítla mimo jiné na základě nedostatku jeho důvěryhodnosti a protichůdných tvrzení. Stěžovatel podal neúspěšně žalobu k migračnímu soudu. K jeho homosexualitě migrační soud podotkl, že stěžovatel dostatečně nepodložil, že by mu hrozilo v Libyi nebezpečí. Navíc o této skutečnosti v Libyi nikdo nevěděl.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

a) K tvrzenému porušení článku 3 Úmluvy

Soud zprvu zopakoval relevantní obecné zásady vyplývající z jeho judikatury. Mimo jiné připomněl, že je v zásadě na stěžovateli předložit důkazy, které prokazují existenci závažných důvodů pro domněnku, že pokud bude namítané opatření provedeno (tj. bude-li realizováno vyhoštění stěžovatele), byl by vystaven skutečnému nebezpečí zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Jestliže jsou takové důkazy stěžovatelem předloženy, je na vládě, aby veškeré pochybnosti rozptýlila (*NA. proti Spojenému království*, č. 25904/07, rozsudek ze dne 17. července 2008, § 111). Aby bylo možné určit, zda stěžovateli nebezpečí hrozí, Soud zkoumá předvídatelné důsledky vrácení stěžovatele do cílové země, s ohledem na tamní celkovou situaci a jeho osobní situaci (*Vilvarajah a ostatní proti Spojenému království*, č. 13163/87 a další, rozsudek ze dne 30. října 1991, § 108).

K okolnostem projednávané věci Soud v úvodu podotkl, že v případech, jako je tento, jsou vnitrostátní orgány v nejvhodnějším postavení posoudit důvěryhodnost stěžovatele, a to díky tomu, že ho měly možnost vidět, slyšet a zhodnotit jeho chování (*R. C. proti Švédsku*, č. 41827/07, rozsudek ze dne 9. března 2010, § 52). Potvrdil, že projednávanou věcí se vnitrostátní orgány meritorně zabývaly v řízení, v jehož průběhu bylo konáno ústní jednání a v němž byl stěžovatel řádně právně zastoupen, přičemž právní zástupce jeho jménem předložil řadu podání.

Pokud jde o původní azylové důvody stěžovatele, tj. namítané nebezpečí související s jeho údajným zapojením do převozu ilegálních zbraní v Libyi, Soud se ztotožnil se závěry vnitrostátních orgánů, že stěžovatel není dostatečně důvěryhodný a nepodařilo se mu podložit, že by v tomto směru čelil skutečnému nebezpečí.

Následně Soud posuzoval stěžovatelovo tvrzení, že by byl v případě návratu do Libye vystaven nebezpečí díky jeho sexuální orientaci a svazku s N. Soud považoval za nesporné, že stěžovatel je homosexuál a že má vážný vztah s N. Jeho jednotlivá podání jak k vni-

trostátním orgánům, tak k Soudu však byla protichůdná, a proto stěžovatel neposkytl ucelený a důvěryhodný základ pro přezkoumání jeho námitek. Dále se Soud zabýval tím, zda vnitrostátní orgány aplikovaly test doporučený právním stanoviskem ředitele migrační rady [test převzatý z rozsudku Nejvyššího soudu Spojeného království *HJ (Irán) a HT (Kamerun) proti ministru vnitra*, 2010, UKSC 31, § 82]. Soud akceptoval, že vnitrostátní orgány nepřistoupily dále než k počátečnímu kritériu testu, když stěžovatel nedoložil, že by z důvodu homosexuality v Libyi čelil nebezpečí. V každém případě se stěžovatel rozhodl své rodině představit N. jako ženu, čímž zvolil variantu žít diskrétně a nevyjevit svou sexuální orientaci z osobních důvodů a nikoliv z důvodu nebezpečí z pronásledování (srov. kritérium 6 testu).

Dále Soud zhodnotil situaci v Libyi po převratu v roce 2011. Situace zůstala nebezpečná a nepřehledná. Existuje též jen malé množství informací o situaci homosexuálů v Libyi. Proto je pro Soud obtížné danou situaci zhodnotit. Ačkoliv trestní zákoník ukládá za homosexuální jednání trest odnětí svobody, stěžovatel nepředložil a Soud ani nedohledal žádné informace nebo veřejné záznamy o jakékoliv osobě, která by byla trestně stíhána či odsouzena od pádu Kaddáfího režimu. Přestože je tedy homosexualita v Libyi považována za tabu, nemorální a odporující islámu, Soud neměl dostatečný základ pro závěr, že libyjské úřady homosexuály aktivně pronásledují.

Soud dodal, že návrat stěžovatele do Libye je jen dočasný po dobu podání jeho žádosti o sloučení rodiny, přičemž stěžovatel může podat žádost online a požádat o prioritní režim, což zkrátí posouzení jeho žádosti na cca čtyři měsíce. I kdyby musel být stěžovatel diskrétní ohledně svého soukromého života, Soud nepovažoval tuto dobu za dostatečně dlouhou na to, aby bylo dosaženo prahu článku 3 Úmluvy.

Z výše uvedených důvodů by proto realizace vyhoštění stěžovatele do Libye nevedla k jeho porušení.

b) K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy

Stěžovatel dále namítal, že realizace jeho vyhoštění by vedla k porušení jeho práva na rodinný život z důvodu odloučení od N. Soud potvrdil, že vztah stěžovatele a N. spadá pod pojem rodinného života ve smyslu čl. 8 odst. 1 Úmluvy. Zásah v podobě rozhodnutí o vyhoštění stěžovatele byl dle Soudu v souladu se švédským právním řádem a sledoval legitimní cíle hospodářského blahobytu země a účinného provádění imigrační kontroly.

Ohledně přiměřenosti zásahu Soud předestřel, že důležitým faktorem je v dané věci skutečnost, že oba partneři si v době uzavření jejich svazku uvědomovali, že jejich rodinný život ve Švédsku má nejistou budoucnost, jelikož stěžovateli nebylo uděleno povolení k pobytu ani rozhodnuto o jeho azylové žádosti. Vzhledem ke svým závěrům na poli článku 3 Úmluvy,

Rozsudek ze dne 8. dubna 2014 ve věci č. 31045/10 – The National Union of Rail, Maritime and Transport Workers (R. M. T.) proti Spojenému království

včetně dočasnosti jejich odloučení, a k možnosti být v kontaktu telefonicky či přes internet Soud uzavřel, že vnitrostátní orgány nepochybily při hledání spravedlivé rovnováhy mezi zájmy stěžovatele a zájmy státu, a proto prohlásil stížnost na poli článku 8 za zjevně neopodstatněnou.

(iii) Oddělená stanoviska

Soudce De Gaetano se ve svém souhlasném stanovisku přikláněl spíše k prohlášení stížnosti na poli článku 3 za zjevně neopodstatněnou, jelikož byl pro něj stěžovatel nedůvěryhodný a předpoklad, že sexuální orientace stěžovatele a jeho vztah s N. je nespornou skutečností, na kterém Soud založil posouzení odůvodněnosti stížnosti, je nesprávný.

Soudkyně Power-Forde připojila k rozsudku nesouhlasné stanovisko. Uvedla, že ačkoliv od pádu předchozího režimu nedocházelo k aktivnímu trestnímu stíhání homosexuálů, nedávné důkazy naznačují, že osoby jsou zadržovány a napadány pouze pro samotnou skutečnost, že jsou homosexuálové. Soudkyně silně nesouhlasila s názorem většiny, že stěžovatel může být určitou dobu diskrétní ohledně svého soukromého života. Odůvodnění, že se stěžovatel takto vyhne nebezpečí pronásledování, dle ní nepřichází v úvahu. Za poslední desetiletí došlo k výraznému posunu mezinárodního a evropského azylového práva v souvislosti s žádostmi o uprchlický status na základě sexuální orientace. I když tento případ nepojednává o uprchlickém statusu ale o vyhoštění, je třeba relevantní zásady, jež se v azylovém právu za tuto dobu vyvinuly, použít obdobně. V této souvislosti zmínila výše uvedený rozsudek Nejvyššího soudu Spojeného království, [instrukci UNHCR k sexuální orientaci](#) a rozsudek Soudního dvora Evropské unie [Minister voor Immigratie en Asiel proti X, Y a Z](#). Všechny tyto dokumenty uvádějí, že po osobě nelze požadovat, aby ukřývala či potlačovala svou sexuální orientaci. Soud v předkládané věci tento vývoj nezohlednil a vytvořil jakýsi nový test délky trvání, který v dané souvislosti není k nalezení jinde v evropském právu. Soudkyně také podotkla, že sexuální orientace není zdaleka jen otázkou pohlavního styku, lze ji vyjádřit v mnoha rovinách a zasahuje nejniternější aspekt soukromého života ([Norris proti Irsku](#), č. 10581/83, rozsudek pléna ze dne 26. října 1988, § 46). Praktické důsledky požadavku, aby byl stěžovatel diskrétní, Soud nikde nezkoumal. Požadavek zastírat takto podstatnou složku osobní identity navíc neznamená pro dotčenou osobu pouhou nepříjemnost, ale podkopává její osobní integritu a lidskou důstojnost.

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně shledal, že zákaz solidární stávky neporušil článek 11 Úmluvy zaručující svobodu sdružování. Námitku týkající se záporných podmínek pro ohlášení stávky Soud shledal nepřijatelnou.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel, odborový svaz zastupující zaměstnance na železnici, na moři a v dopravě, napadl dvě zákonná omezení práva na stávku, jednak povinnost oznámit zaměstnavateli, jaké kategorie zaměstnanců se zamýšlené stávky mají zúčastnit, jednak zákaz solidární stávky zaměstnanců bývalé mateřské společnosti.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

a) K oznamovací povinnosti

První z námitek Soud prohlásil za nepřijatelnou pro zjevnou neopodstatněnost, neboť shledal, že stěžovatel navzdory jistému zpoždění dokázal stávku zorganizovat a ta vedla ke změně kolektivní smlouvy ve prospěch dotčených zaměstnanců. Ačkoli zákonné požadavky na ohlášení stávky byly v minulosti předmětem kritiky jiných mezinárodních orgánů, Soud připomněl, že může stížnost přezkoumat pouze ve vztahu ke konkrétním skutečnostem projednávaného případu. V něm dle názoru Soudu k zásahu do práv stěžovatele nedošlo.

b) K zákazu solidární stávky

Stěžovatel dále poukazoval na zákaz solidární stávky, který podle něj již nesplňoval cíle, se kterými byl v 80. letech zaveden.

Soud se nejprve vypořádal s námitkou nepřijatelnosti související se stížností podanou v téže věci k Výboru pro svobodu sdružování Mezinárodní organizace práce poté, co se stěžovatel obrátil na Soud. Po oznámení stížnosti vládě stěžovatel Soud informoval, že druhou stížnost vzal zpět. Soud připomněl, že rozhodnou skutečností v takových případech je existence věcného rozhodnutí v okamžiku rozhodování Soudu, což zde nenastalo. Stěžovatel navíc nikdy svůj záměr využít dalšího mezinárodního mechanismu neskrýval, což společně se stažením zmíněného podání vedlo Soud k závěru, že stěžovatel práva podat stížnost podle Úmluvy nezneužil. Námitku neslučitelnosti stížnosti s Úmluvou *ratione materiae* se Soud rozhodl přezkoumat v rámci posouzení odůvodněnosti stížnosti.

Otázku, zda solidární stávka vůbec spadá do působnosti článku 11 Úmluvy, Soud dosud neřešil. Připomněl, že podle Vídeňské úmluvy o smluvním právu z roku 1969 se ustanovení mezinárodních smluv vy-

kládají v souladu s jejich obvyklým významem, v celkové souvislosti a s přihlédnutím k předmětu a účelu smlouvy, přičemž zřetel má být brán i na příslušná pravidla mezinárodního práva použitelná ve vztazích mezi stranami. S odkazem na rozsudek ve věci *Demir a Baykara proti Turecku* (č. 34503/97, rozsudek velkého senátu ze dne 12. listopadu 2008, § 85) Soud konstatoval, že solidární stávka je chráněna Úmluvou Mezinárodní organizace práce č. 87 a může být považována za doplněk práva sdružovat se v odborech. Článek 11 Úmluvy je proto použitelný.

Soud dále uvedl, že zákaz solidární stávky představuje zásah do práv zaručených článkem 11 Úmluvy. Tento zákaz dle Soudu sleduje legitimní cíl ochrany práv a svobod druhých, kterými jsou nejen zaměstnavatelé, ale i širší veřejnost.

Při posuzování, zda byl zákaz nezbytný v demokratické společnosti, Soud zdůraznil, že právo na kolektivní vyjednávání nemůže být vykládáno jako právo na získání kolektivní smlouvy, stejně jako z práva na stávku nevyplývá právo dosáhnout stávkou svých cílů. Státy zároveň potřebují široký prostor pro uvážení při vyrovnávání zájmů dotčených stran, přičemž tento prostor se zužuje, čím více dané omezení postihuje samotné jádro svobody sdružování. To však není případ solidární stávky, proto je prostor pro uvážení v tomto kontextu širší na rozdíl od případů, na které poukazuje stěžovatel, které se týkaly přímého odborového protestu. Předmět zákonného omezení, solidární stávka, souvisí se sociální a ekonomickou strategií žalovaného státu, který je přirozeně v lepším postavení než mezinárodní soud k posouzení veřejného zájmu a k výběru legislativních opatření k provedení zvolené sociální, ekonomické či průmyslové politiky.

Soud zvážil příslušné mezinárodní instrumenty, které v souladu s jeho judikaturou mohou představovat relevantní podklady pro jeho rozhodnutí, a shledal, že Spojené království se svými omezeními stávky vybočuje ze současného trendu hájícího mírnější přístup. To však samo o sobě neznamená, že překročilo prostor pro uvážení, který mu článek 11 Úmluvy poskytuje.

Soud dále podtrhl, že jeho úkolem není abstraktní přezkum vnitrostátního práva, ale posouzení konkrétních dopadů na stěžovatelova práva, přičemž jak stěžovatel, tak žalovaná vláda rozsáhle argumentovali různými hypotetickými scénáři možných účinků zákazu, které však v projednávané věci nenastaly. V oblasti sociální a hospodářské politiky Soud respektuje rozhodnutí vnitrostátního zákonodárce, ledaže zjevně postrádá rozumný základ. V této souvislosti vzal Soud v úvahu, že sporná omezení existují ve Spojeném království již přes dvacet let, což svědčí o demokratickém konsensu a přijetí opatření napříč britským politickým spektrem. To stačilo Soudu k závěru, že důvody vnitrostátních orgánů pro jejich zavedení byly relevantní a dostačující pro potřeby článku 11.

Při posuzování přiměřenosti omezení Soud poznamenal, že obecná povaha právního předpisu není sama o sobě v rozporu se zásadou proporcionality a stát může přijmout obecná opatření, aniž zajistí individualizované posouzení každého případu. Okolnosti takových případů nicméně ovlivňují hodnocení Soudu, neboť dokládají praktický dopad daného opatření a jsou tak důležité pro jeho přiměřenost. V projednávané věci Soud nicméně uzavřel, že by si lze představit řešení daného problému, které by omezovalo práva chráněná článkem 11 Úmluvy v menší míře, a takové řešení i britský zákonodárce v letech 1980-1990 zvolil, později přijaté řešení, které stěžovatel napadá, nepostrádá dostatečné odůvodnění, a žalovaný stát proto nepřekročil prostor pro uvážení, kterým disponuje. K porušení článku 11 Úmluvy proto nedošlo.

Závěrem Soud poznamenal, že jeho závěry nijak nezpochybnou kritické názory Mezinárodní organizace práce a Evropského výboru pro sociální práva, jelikož Soud je povolán vykládat toliko Úmluvu, a nikoli i jiné mezinárodní úmluvy, které pro danou otázku stanoví podrobnější a přísnější požadavky.

(iii) Oddělená stanoviska

Soudkyně Ziemele a soudci Hirvelä a Bianku ve společném souhlasném stanovisku poukázali na rozdíl mezi občanskými a politickými právy na straně jedné, k jejichž ochraně byl Soud primárně zřízen, a mezi právy sociálními a hospodářskými na straně druhé, u nichž je prostor pro uvážení států zjevně širší. Soud proto při posuzování případu nemá tolik přihlížet k povaze napadeného opatření, ale zejména k povaze dotčeného práva.

Podle soudce Wojtyczeka k porušení článku 11 Úmluvy nedošlo, protože se na projednávaný případ nevztahoval. Ustanovení Úmluvy nemohou být prostřednictvím čl. 31 odst. 3 písm. c) Vídeňské úmluvy o smluvním právu rozšiřována, aby zahrnula obsah jiných pravidel mezinárodního práva, která ani nejsou závazná pro všechny členské státy. Mandát Soudu je limitován článkem 19 Úmluvy a Soud tak zůstává garantem pouze minimálního standardu zakotveného v Úmluvě a jejích protokolech. Transformace smluvních pravidel zavazujících pouze některé členské státy v součást Úmluvy, aniž to jednomyslné zásady výkladu vyžadují, je podle něj neospravedlnitelným projevem soudcovského aktivismu. Ohledně solidárních stávek nejenže neexistuje evropský konsensus, ale je dokonce možné vyzorovat silný odpor. Skutečnost, že některé státy uplatňují vyšší standard ochrany práva na stávku, neznamená, že tento standard může být vztáhnut i na ty státy, které jej odmítají. Článek 11 Úmluvy proto právo na solidární stávku nezahrnuje.

RODINNÉ PRÁVO

Rozsudek ze dne 27. května 2014 ve věci č. 9929/12 – Buchs proti Švýcarsku

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že nedošlo k porušení práva stěžovatele na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy a zákazu diskriminace na základě pohlaví ve smyslu článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy tím, že soudy zamítly jeho návrh na společný výkon rodičovské zodpovědnosti.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel a jeho žena podali v roce 2005 společně návrh na rozvod a současně každý žádal o výhradní výkon rodičovské zodpovědnosti ohledně svých dvou dětí narozených v letech 1996 a 1999.

Vnitrostátní soud nechal s odstupem dvou let vypracovat dva znalecké posudky. Znalci se poté, co se opakovaně sešli s oběma rodiči i dětmi, shodli, že rodiče měli mezi sebou velké rozpory, což mělo negativní vliv na děti; ty si nicméně přály trávit čas s oběma rodiči. Zatímco stěžovatel vyslovil přání společného výkonu rodičovské zodpovědnosti, matka byla proti. Vyslovila se však pro co nejširší styk stěžovatele s dětmi. Navíc mladší dítě chtělo zůstat v blízkosti matky. Znalci uvedli, že matka byla ochotna se stěžovatelem spolupracovat a měla dobré výchovné schopnosti, zatímco stěžovatel kritizoval péči matky o děti. Společný výkon rodičovské zodpovědnosti by dle znalců nebyl v nejlepším zájmu dětí. Na základě znaleckých posudků byla v roce 2009 matce udělena výhradní rodičovská zodpovědnost, stěžovatel měl možnost pokračovat v širokém styku s dětmi.

V odvolání stěžovatel uvedl, že udělení rodičovské zodpovědnosti matce bylo v rozporu s rozsudkem Soudu ve věci *Zaunegger proti Německu* (č. 22028/04, rozsudek ze dne 3. prosince 2009). Odvolací soud v roce 2010 odvolání zamítl s tím, že společný výkon rodičovské zodpovědnosti nemůže být nařízen v případě nesouhlasu jednoho z rodičů. Stěžovatel se obrátil na Federální nejvyšší soud s tím, že jako otec nemohl žádat společný výkon rodičovské zodpovědnosti, jelikož matka s tím nesouhlasila. Nejvyšší soud ve svém pravomocném rozhodnutí vydaném v roce 2011 uvedl, že vnitrostátní právo dávalo stejné možnosti oběma rodičům a rozhodnutí bylo odůvodněno výhradně nejlepším zájmem dětí.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

a) K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy

Stěžovatel poukazoval na skutečnost, že neudělením společného výkonu rodičovské zodpovědnosti došlo k porušení jeho práva na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

Soud připomněl, že důvody pro zásah do práva na respektování rodinného života musí být relevantní a dostatečné a že vnitrostátní řízení musí být spravedlivé a respektující práva stěžovatele na poli článku 8 Úmluvy. V každém případě je třeba zajistit nejlepší zájem dítěte (*T. P. a K. M. proti Spojenému království*, č. 28945/95, rozsudek velkého senátu ze dne 10. května 2001). Pokud jde o rodičovskou zodpovědnost, státy mají široký prostor pro uvážení (*Glaser proti Spojenému království*, č. 32346/96, rozsudek ze dne 19. září 2000). Současně je třeba vzít v úvahu spravedlivou rovnováhu mezi zájmy dětí a jejich rodičů.

V projednávané věci Soud konstatoval, že vnitrostátní soudy pečlivě přezkoumaly otázku udělení rodičovské zodpovědnosti a práva na styk s dětmi. Vzhledem ke skutečnosti, že existovaly spory mezi rodiči, nebylo v nejlepším zájmu dětí udělit společný výkon rodičovské zodpovědnosti. Vnitrostátní soudy se opřely o znalecké posudky a o důkazy, které rodiče a svědci uvedli na jednání, a vzaly v úvahu nesouhlas matky a kritiku matky ze strany stěžovatele. Soud shledal, že svá rozhodnutí dostatečně odůvodnily.

Ve vztahu k průběhu řízení Soud uvedl, že stěžovatel se mohl k věci opakovaně, ústně i písemně, vyjádřit, ať již před znalci nebo před soudem. Procesní požadavky článku 8 Úmluvy tak byly zachovány.

Nadto Soud uvedl, že vyloučení společné rodičovské zodpovědnosti v případech, kdy s tím jeden z rodičů nesouhlasí, spadá do prostoru pro uvážení ponechaného státům. Je tomu tak proto, že v této oblasti neexistuje v Evropě konsensus, znalci tuto formu výchovy v projednávané věci nedoporučili a stěžovatel měl možnost širokého styku s dětmi. K porušení článku 8 Úmluvy tudíž nedošlo.

b) K tvrzenému porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8 Úmluvy

Stěžovatel dále tvrdil, že vnitrostátní úprava společného výkonu rodičovské zodpovědnosti diskriminovala rozvedené otce na základě pohlaví. Stěžovatel uváděl, že z důvodu nesouhlasu matky neměl možnost získat společný výkon rodičovské zodpovědnosti. Soud konstatoval, že vnitrostátní úprava dávala oběma rodičům možnost žádat výhradní výkon rodičovské zodpovědnosti. Soud se vymežil vůči srovnání s případem *Zaunegger*, ve kterém se jednalo o otce dítěte narozeného mimo manželství, v němž pouze matka měla „právo veta“ ohledně sdílené rodičovské zodpovědnosti. V projednávané věci měli oba rodiče, pokud nepodali společnou žádost o výkon rodičovské zodpovědnosti, možnost žádat o udělení výhradní rodičovské zodpovědnosti. S oběma rodiči tak bylo zacházeno stejně; oba mohli vyjádřit nesouhlas se společným výkonem rodičovské zodpovědnosti. Požadavek společné žádosti o výkon rodičovské zodpovědnosti tak nezakládal rozdílné zacházení na základě

pohlaví. Článek 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy tak nebyl porušen.

Rozsudek ze dne 3. června 2014 ve věci č. 10280/12 – López Guió proti Slovensku

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že řízení o návratu dítěte podle Haagské úmluvy o občansko-právních aspektech mezinárodních únosů dětí, které bylo vedeno před vnitrostátními soudy, nedostálo požadavkům, které na něj klade článek 8 Úmluvy, a to zejména z důvodu postupu ústavního soudu.

(i) Okolnosti případu

Stížnost se týká dítěte narozeného v květnu 2009 na Slovensku slovenské matce a španělskému otci. Po narození dítěte žili rodiče, kteří nebyli sezdaní, spolu s dítětem ve Španělsku. V červenci 2010 matka odjela s dítětem na Slovensko a už se nevrátila.

V říjnu 2010 stěžovatel podal žádost o navrácení dítěte dle Haagské úmluvy. Před okresním soudem se konala dvě jednání. První jednání proběhlo navzdory žádosti právní zástupkyně matky o odročení jednání z důvodu nedostatku času na přípravu bez její účasti. Opatrovník dítěte se neúčastnil prvního ani druhého jednání. Okresní soud rozhodl o návratu dítěte s odůvodněním, že ve Španělsku má místo obvyklého pobytu, matka ho neoprávněně odvezla na Slovensko a návratu nic nebrání. Pokud jde o špatné zacházení stěžovatele s matkou dítěte, matka svá tvrzení dle soudu nepodložila důkazy. Navíc se v době údajného špatného zacházení neobrátila na španělské úřady. Krajský soud rozhodnutí okresního soudu v lednu 2011 potvrdil s poukazem na nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a na cíl návratového řízení dle Haagské úmluvy, kterým je bezprostřední obnovení *statu quo*, který existoval před neoprávněným přemístěním dítěte. Současně uvedl, že návrat dítěte do Španělska by neznamenal odloučení dítěte od matky, jelikož matce nic nebránilo odjet do Španělska s dítětem a zahájit tam řízení o úpravu rodičovských poměrů. Krajský soud odmítl námitky matky uvedené v odvolání týkající se konání prvního jednání před okresním soudem bez její účasti s poukazem na krátké lhůty stanovené Haagskou úmluvou pro vydání rozhodnutí v návratovém řízení a na skutečnost, že matka a její právní zástupkyně byly na jednání řádně předvolány.

Rozsudek se stal vykonatelným v únoru 2011. Dovolání i další mimořádné opravné prostředky byly zamítnuty. Vykonávací řízení bylo opakovaně přerušeno, rovněž z důvodu návrhu matky na obnovu řízení, ačkoli, jak se později ukázalo, rozhodnutí o přerušování řízení z tohoto důvodu nemělo oporu v zákoně.

V červnu 2011 podala matka rovněž jménem dítěte proti zamítavému rozhodnutí nejvyššího soudu ústav-

ní stížnost. Stěžovatel nebyl účastníkem řízení před ústavním soudem, navíc o podání ústavní stížnosti matkou nebyl informován. Ústavní soud v nález z prosince 2011 konstatoval, že pochybení okresního soudu, který konal jednání bez účasti právní zástupkyně matky, bylo napraveno v rámci druhého jednání, kterého se již právní zástupkyně matky účastnila. V rozsahu týkajícím se dítěte však ústavní stížnosti vyhověl. Ústavní soud uvedl, že zájem dítěte měl v řízení hájit opatrovník, který se však jednání neúčastnil navzdory možnostem okresního soudu zajistit jeho účast na jednání např. uložení pořádkové pokuty.

Nejvyšší soud, vázán názorem ústavního soudu, zrušil nařízení o navrácení dítěte a věc vrátil soudu prvního stupně ke zjištění názoru dítěte. V srpnu 2012 okresní soud rozhodl, že dítě nemá být vráceno do Španělska. Krajský soud v listopadu 2012 rozhodnutí potvrdil. Soudy konstatovaly, že v řízení o žádosti o navrácení dítěte bylo na základě námitek matky nutné nejlepší zájem dítěte posuzovat ve světle výjimky, kterou stanoví čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy. Okresní soud vyslechl dítě, kterému byly tehdy tři roky, a rovněž opatrovníka dítěte. Soudy shledaly, že dítě bylo dobře adaptované na Slovensku, hovořilo pouze slovensky, navštěvovalo mateřskou školu a bylo integrované v rodině matky. Přemístěním do Španělska by dle nich bylo dítě vystaveno nebezpečí vážné újmy. Špatná finanční situace matky neumožňovala jí a jejímu dítěti, které na ni bylo fixované, důstojný život ve Španělsku. Soudy rovněž přezkoumaly, zda existovaly přiměřené záruky na zabezpečení ochrany dítěte při jeho návratu do Španělska. Stěžovatel byl sice ochoten zaplatit náklady na leteckou dopravu pro matku a dítě, zdravotní pojištění dítěte a školku ve Španělsku, jakož i bezplatný pokoj v jeho bytě, soudy však měly pochybnosti, zda by stěžovatel svoje sliby dodržel.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 8 Úmluvy

Stěžovatel namítal, že nález ústavního soudu v řízení, jehož nebyl účastníkem a nebyl o něm ani informován, podstatným způsobem ovlivnil výsledek řízení podle Haagské úmluvy. Následkem toho byl na dlouhý čas zbaven kontaktu se svojí dcerou.

V dané věci byl zásah do práv stěžovatele způsoben jednáním matky, která dítě odvezla na Slovensko. V takovém případě má stát za účelem respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy určité pozitivní závazky. Jde především o povinnost zajistit přístup rodičů k opatřením, která jim umožní setkání s dětmi, a povinnost taková opatření přijmout.

V projednávané věci žalovaný stát jednal ve smyslu Haagské úmluvy doplněné nařízením č. 2201/2003. Pokud jde o posouzení naplnění pozitivních závazků státu, Soud odkázal na obecné zásady vytýčené ve věci *X proti Lotyšsku* (č. 27853/09, rozsudek velkého senátu ze dne 26. listopadu 2013). Rozhodující bylo dle

Soudu posoudit, zda byla dodržena spravedlivá rovnováha mezi zájmy dítěte a rodičů.

Soud připomněl, že v prvním kole návratového řízení bylo rozhodnuto o návratu dítěte. Zvrat přineslo až rozhodnutí ústavního soudu, které vedlo ke zrušení nařízení o návratu dítěte a vrácení věci soudu prvního stupně k novému řízení. Soud shledal, že v řízení před ústavním soudem stěžovatel nemohl hájit svá práva, jelikož nebyl účastníkem ani vedlejším účastníkem řízení. Stěžovatel neměl povědomí o řízení před ústavním soudem, a to přesto, že měl legitimní zájem se ho účastnit. Soud uvedl, že navzdory skutečnosti, že nálezu ústavního soudu sledoval legitimní cíl, kterým byla ochrana zájmů dítěte, bylo třeba ho vnímat v širším procesním kontextu. Před vyhlášením nálezu matka vyčerpala všechny dostupné řádné a mimořádné prostředky nápravy, aniž byly v napadených rozhodnutích shledány nedostatky. Soud přihlédl i k názoru předsedy okresního soudu v jiné věci týkající se mezinárodního únosu dítěte, který vyslovil, že možnost podat dovolání a mimořádné dovolání v těchto řízeních je systémovým problémem, který může vést k popření smyslu návratového řízení dle Haagské úmluvy. V případě stěžovatele vrácení věci soudu prvního stupně po nálezu ústavního soudu ještě více prodloužilo délku návratového řízení, která ve věcech mezinárodních únosů hraje klíčovou úlohu. Po dlouhou dobu tak nebylo k dispozici konečné rozhodnutí o postavení dítěte (slovenské soudy k vydání tohoto rozhodnutí nebyly oprávněny a španělské soudy k tomu neměly příležitost), což nebylo v souladu s nejlepším zájmem dítěte.

Soud proto dospěl k závěru, že žalovaný stát stěžovateli neposkytl takové řízení o návratu dítěte, které by vyhovělo požadavkům článku 8 Úmluvy, čímž porušil své procesní závazky vyplývající z tohoto článku Úmluvy.

Rozsudek ze dne 26. června 2014 ve věci č. 65192/11 – Mennesson proti Francii

Senát páté sekce Soudu jednomyslně shledal, že neuznáním příbuzenského vztahu mezi prvním stěžovatelem a jeho biologickými dcerami (třetí a čtvrtá stěžovatelka) počatými cestou náhradního mateřství došlo k porušení práva na ochranu soukromého života dcer ve smyslu článku 8 Úmluvy. Soud zároveň shledal, že k porušení práva na ochranu rodinného života stěžovatelů a jejich dcer ve smyslu článku 8 Úmluvy nedošlo.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelé, manželský pár francouzské národnosti, odcestovali do Kalifornie, aby podle tamního práva uzavřeli dohodu o náhradním mateřství. V říjnu 2000 se náhradní matce narodila dvojčata, jejichž biologickým otcem je první stěžovatel (ženské pohlavní buňky byly darovány osobou odlišnou od stěžovatelky i ná-

hradní matky). Kalifornský nejvyšší soud ještě před narozením dvojčat upravil právní poměry mezi stěžovatelem a náhradní matkou tak, aby do rodných listů potomků byli jako rodiče zapsáni stěžovatelé. Krátce po narození dcer se první stěžovatel obrátil na francouzský konzulát v Los Angeles s žádostí o zapsání jejich narození do matriky. Konzulát odmítl narození z důvodu neprokázání porodu druhé stěžovatelky zapsat a s podezřením náhradního mateřství předal věc státnímu zastupitelství v Nantes. Mezi tím vydaly orgány USA dcerám stěžovatelů americké cestovní pasy a rodina se tak mohla vrátit do Francie.

Dle článku 16-7 francouzského občanského zákoníku jsou dohody o náhradním mateřství stíženy neplatností, úplatné náhradní mateřství je ve Francii trestným činem. Státní zastupitelství v Nantes proto zahájilo vyšetřování stěžovatelů. V jeho průběhu bylo narození dcer zapsáno do matriky, vyšetřování bylo následně zastaveno se závěrem, že za skutky, které se odehrály na území USA, a které dle kalifornského práva nejsou trestné, nemohou být stěžovatelé trestně odpovědní. Současně ovšem státní zastupitelství zahájilo řízení o neplatnosti zápisu narození před civilními soudy.

Občanskoprávní řízení probíhalo na třech stupních soudní soustavy a trvalo bezmála osm let. Výsledkem bylo prohlášení zápisu v matrice za neplatný a jeho výmaz. Kasační soud uvedl, že zápis byl proveden v rozporu s mezinárodním veřejným pořádkem, a že odporuje základním zásadám francouzského právního řádu, jakou je nedotknutelnost člověka. Občanskoprávní soudy tak neuznaly vztah rodičovství mezi stěžovateli a jejich dcerami.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy

Stěžovatelé namítali, že v rozporu s nejlepším zájmem dítěte a článkem 8 Úmluvy stát odmítl uznat příbuzenský vztah mezi stěžovateli a dcerami počatými cestou náhradního mateřství založený soudním rozhodnutím zahraničního soudu.

Soud v první řadě připomněl, že poskytnutí ochrany rodinnému životu ve smyslu článku 8 Úmluvy předpokládá existenci rodiny. Rodina je v rozsudcích Soudu definována na základě skutečné povahy vztahů mezi dotčenými osobami (*X, Y, Z proti Spojenému království*, č. 21830/93, rozsudek velkého senátu ze dne 22. dubna 1997, § 36-37). První stěžovatelé se o třetí a čtvrtou stěžovatelku od narození starají a všichni spolu žijí způsobem, který se nijak neodlišuje od běžného rodinného života. Soud proto uzavřel, že na skutkové okolnosti projednávané věci se článek 8 Úmluvy v části chránící rodinný život vztahuje.

Vztahuje se na ně i v části, v níž poskytuje ochranu soukromému životu, jelikož soukromý život ve smyslu článku 8 Úmluvy zahrnuje kromě jiného i právo na identitu, která má také společenský aspekt, přičemž u dětí přivedených na svět náhradní matkou existuje dle

Soudu přímý vztah mezi jejich identitou (soukromým životem) a právním určení příbuzenských vztahů (*Mikulic proti Chorvatsku*, č. 53176/99, rozsudek ze dne 7. února 2002, § 36).

V řízení před Soudem mezi stranami nebylo sporné, že rozhodnutí vnitrostátních orgánů představovala zásah do práv stěžovatelů na ochranu rodinného života. Soud proto přezkoumal, zda k zásahu došlo v souladu se zákonem, v legitimním zájmu a zda se zároveň jednalo o zásah nezbytný v demokratické společnosti.

Občanský zákoník výslovně stanovuje neplatnost dohod o náhradním mateřství na základě rozporu s veřejným pořádkem. I přesto, že se ustanovení občanského zákoníku netýkají uznání takto v cizině založených příbuzenských vztahů, Soud dovodil, že stěžovatelé si museli být vědomi nebezpečí zamítavého rozhodnutí francouzských státních orgánů. Dle Soudu měl tedy zásah dostatečný právní základ.

Soud dále přisvědčil argumentu žalované vlády, která tvrdila, že ochrana zdraví a práv a svobod jiných mohou být v konkrétním případě považovány za legitimní cíle zásahu do práva na ochranu rodinného života.

Ve vztahu k podmínce nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti Soud nejprve poznamenal, že z důvodů neexistence shody mezi členskými státy Rady Evropy ohledně přípustnosti náhradního mateřství i ohledně uznávání statusu dětí takto počatých v zahraničí, dané mj. tím, že se jedná o delikátní otázky etického rázu, jim v této oblasti náleží široký prostor pro uvážení. Prostor pro uvážení je v projednávané věci nicméně omezen skutečností, že příbuzenství, o kterém stát rozhoduje, tvoří zvláště důležitou součást identity jednotlivce (*S. H. a ostatní proti Rakousku*, č. 57813/00, rozsudek velkého senátu ze dne 3. listopadu 2011, § 94). Úkolem Soudu je ověřit, zda byla mezi dotčenými zájmy státu a jednotlivce nastolena spravedlivá rovnováha, přičemž týká-li věc dítěte, jeho nejlepší zájmu musí být dána přednost (*Wagner a J. M. W. L. proti Lucembursku*, č. 76240/01, rozsudek ze dne 28. června 2007, § 133-134).

Soud svůj přezkum rozdělil na dvě části – právo na ochranu rodinného života všech stěžovatelů a právo na ochranu soukromého života dcer stěžovatelů.

a) K právu na ochranu rodinného života stěžovatelů

Soud konstatoval, že v důsledku neuznání statusu svých dcer jsou stěžovatelé nuceni čelit reálným překážkám v každé situaci, která si žádá doklad o příbuzenském vztahu. Situaci stěžovatelů rovněž komplikuje stav, kdy jejich dcery nemají francouzské občanství, jehož přiznání opět spočívá na určení příbuzenského vztahu alespoň k jednomu z rodičů. Soud nicméně uvedl, že taková situace nezabránila rodině, aby se krátce po narození dcer usadila ve Francii a dále tam žila za podmínek srovnatelných s jakoukoliv jinou rodinou bez obav, že by rodina mohla být rozhodnutími

státních orgánů rozdělena (obdobně *Chavdarov proti Bulharsku*, č. 3465/03, rozsudek ze dne 21. prosince 2010, § 49-50 a 56). Z těchto důvodů Soud uzavřel, že vnitrostátní orgány nastolily spravedlivou rovnováhu mezi zájmy státu a stěžovatelů, přičemž nepřekročily meze stanovené právem na ochranu rodinného života.

b) K právu na ochranu soukromého života dcer stěžovatelů

Soud konstatoval, že třetí a čtvrtá stěžovatelka se nacházejí ve stavu nežádoucí právní nejistoty: ačkoli stát na jednu stranu nepopírá příbuzenský vztah mezi stěžovatelem, odmítá mu na svém území přiznat právní účinky. Byť článek 8 Úmluvy nezaručuje právo nabytí občanství konkrétního státu, je státní občanství součástí identity jednotlivce (*Genovese proti Maltě*, č. 53124/09, rozsudek ze dne 11. října 2011, § 33). V projednávané věci dcery žijí v nejistotě, zda jim bude přiznáno francouzské občanství, a to i přes skutečnost, že stěžovatel, francouzský občan, je jejich biologickým otcem. Namítané opatření má navíc dopady i na dědická práva dcer, se kterými by v případě smrti prvního stěžovatele bylo nakládáno jako s cizími osobami, byť jsou jeho biologickými dcerami.

Soud vzal na vědomí zájem státu odradit své občany od využívání možnosti náhradního mateřství, kterou některé právní řády poskytují, konstatoval nicméně, že odmítnutí uznání příbuzenského vztahu dopadá nejen na rodiče, kteří se rozhodli pro způsob početí, který je vnitrostátním právem zakázán, ale též na samotné děti počaté takovým způsobem, přičemž zásadně ovlivňuje jejich právo na identitu. Dle Soudu taková situace vyvolává vážné otázky souladu s nejlepším zájmem dítěte, který by měl nicméně být každým rozhodnutím týkajícím se dítěte sledován. Je-li jeden z rodičů i biologickým rodičem dětí, jako je tomu v projednávané věci, pak je dle Soudu v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, pakliže je mu odepřeno právní uznání příbuzenství, ačkoli biologické příbuzenství je prokázáno a rodič a dítě o jeho právní uznání usilují.

Soud proto uzavřel, že odmítnutím právního uznání příbuzenského vztahu mezi dcerami a jejich biologickým otcem žalovaný stát překročil prostor pro uvážení, který mu článek 8 Úmluvy uděluje. Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

Rozsudek ze dne 8. dubna 2014 ve věci č. 17120/09 – Dhahbi proti Itálii

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně shledal porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy (právo na spravedlivý proces) a článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy (zákaz diskriminace spolu s právem na respektování rodinného a soukromého života), ke kterému došlo tím, že vnitrostátní orgány nepřiznaly stěžovateli rodinný příspěvek z důvodu jeho občanství a tím, že kasační

soud jako soud posledního stupně bez řádného odůvodnění nepodal předběžnou otázku k Soudnímu dvoru Evropské unie, ačkoli to stěžovatel navrhoval.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel, státní příslušník Tuniska, přicestoval do Itálie se svou rodinou (manželkou a čtyřmi nezletilými dětmi), kde na základě povolení k pobytu a pracovního povolení pracoval a byl účasten sociálního zabezpečení. V květnu 2001 požádal pracovní soud o rodinný příspěvek určený početným rodinám nedosahujícím stanoveného příjmu. Jedinou podmínku, kterou stěžovatel nesplňoval, bylo italské (nebo unijní) občanství. Navzdory tomu se stěžovatel domníval, že by mu požadovaný příspěvek měl být přiznán, a to díky smlouvě mezi Evropskou unií a Tuniskem, na jejímž základě je v oblasti sociálního zabezpečení postavení občanů Tuniska pracujících v Evropské unii stejné jako unijních občanů. Dle vnitrostátních soudů však žádaný příspěvek nespadal do rozsahu uvedené smlouvy, a proto ho stěžovateli, jenž v té době neměl občanství žádného státu Evropské unie, nepřiznaly. Stěžovatel podal proti rozhodnutí soudu prvního stupně odvolání i kasační stížnost, v obou případech navrhoval podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce Soudnímu dvoru, avšak bez úspěchu, jelikož dle vnitrostátních soudů šlo o tzv. *acte clair*.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

a) K tvrzenému porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy

Dle stěžovatele bylo možné na požadovaný příspěvek analogicky použít citovanou smlouvu mezi Evropskou unií a Tuniskem, a pokud vnitrostátní soudy došly k opačnému názoru, měly dle něj vyhovět jeho návrhu a podat žádost o rozhodnutí o předběžné otázce ve věci výkladu této smlouvy.

Soud úvodem zopakoval zásady, které vymezil ve věci *Vergauwen proti Belgii* (č. 4832/04, rozhodnutí ze dne 10. dubna 2012, § 89-90). Dle nich čl. 6 odst. 1 Úmluvy ukládá vnitrostátním soudům odůvodnit rozhodnutí, jimiž odmítají položit předběžnou otázku, přičemž úkolem Soudu je ověřit, zda je toto rozhodnutí řádně odůvodněno. Soudu však nepřisluší přezkoumávat případné pochybení vnitrostátních soudů při použití rozhodného práva. Konečně, jde-li o případy spadající pod čl. 267 odst. 3 SFEU (dříve článek 234 ES), jsou vnitrostátní soudy rozhodující v posledním stupni povinny odůvodnit svá rozhodnutí, v nichž vykládají unijní právo a nepodávají předběžnou otázku, s ohledem na výjimky, které stanovil Soudní dvůr ve své judikatuře (případ, kdy navrhovaná předběžná otázka není relevantní; situace, kdy příslušné ustanovení unijního práva již bylo Soudním dvorem vyloženo, či případ, kdy je správné použití unijního práva natolik zřejmé, že nevyvstávají žádné rozumné pochybnosti). Soud uvedl, že v projednávané věci kasační soud jako soud posledního stupně ve svém rozhodnutí nezmínil

návrh stěžovatele na podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce ani nevysvětlil, proč takovou žádost nepodal. Odůvodnění jeho rozhodnutí navíc neobsahuje žádný odkaz na judikaturu Soudního dvora.

Soud proto dospěl k závěru o porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

b) K tvrzenému porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy

Stěžovatel dále namítal, že byl při žádosti o příspěvek diskriminován na základě občanství.

Soud úvodem poznamenal, že byť článek 8 Úmluvy státním neukládá pozitivní povinnost mnohočetným rodinám poskytnout z tohoto důvodu sociální podporu, takové opatření státu umožňuje „doložit svůj respekt k rodinnému životu ve smyslu článku 8 Úmluvy“, a proto spadá rozhodování o takových sociálních dávkách do působnosti článku 8 Úmluvy. Na projednávanou věc je proto použitelný i článek 14 Úmluvy, který nemá samostatnou existenci a použije se, jen spadá-li věc do působnosti jiného článku Úmluvy.

Soud dále připomněl, že rozdílné zacházení musí být objektivně a rozumně odůvodněno. Státy mohou v rámci prostoru pro uvážení, který jim Úmluva ponechává, rozhodnout, kdy jde o oprávněné rozdílné zacházení (*X. a ostatní proti Rakousku*, č. 19010/07, rozsudek velkého senátu ze dne 19. února 2013, § 98). V oblasti hospodářské a sociální politiky státy požívají širokého prostoru pro uvážení (*Burden proti Spojenému království*, č. 13378/05, rozsudek velkého senátu ze dne 29. dubna 2008, § 60; či *Carson a ostatní proti Spojenému království*, č. 42184/05, rozsudek velkého senátu ze dne 16. března 2010, § 61), avšak pouze velmi silné důvody mohou odůvodnit odlišné zacházení založené výlučně na občanství (*Gaygusuz proti Rakousku*, č. 17371/90, rozsudek ze dne 16. září 1996, § 42).

Dle Soudu v projednávané věci není pochyb o tom, že se stěžovatelem bylo zacházeno ve věci dávek pro početné rodiny rozdílně než s občany členských států Evropské unie. Navíc jediným důvodem pro odmítnutí žádosti stěžovatele bylo jeho občanství.

Soud připomněl svou dřívější judikaturu, která se týkala rovněž sociálních dávek rodinám cizinců, v níž Soud konstatoval porušení článku 14 v kombinaci s článkem 8 Úmluvy, pokud se odmítnutí přiznání dávek zakládalo pouze na občanství žadatelů (*Fawsie proti Řecku*, č. 40080/07, rozsudek ze dne 28. října 2010). Dle Soudu byla projednávaná věc podobná. Stěžovatel byl držitelem povolení k pobytu a pracovního povolení a stejně jako občané členských států Evropské unie přispíval do systému sociálního pojištění. Nešlo o krátkodobě pobývací osobu nebo o osobu porušující imigrační právo, které obvykle do sociálního systému nepřispívají.

Ačkoli Soud uznal rozpočtové důvody předestřené žalovanou vládou jako legitimní, nepovažoval je samy o sobě za dostatečné pro zdůvodnění rozdílného zachá-

zení spočívajícího pouze na občanství žadatele, jelikož takové zacházení se může zakládat pouze na velmi závažných důvodech.

Soud proto dospěl k závěru, že ačkoli státy v dané oblasti požívají širokého prostoru pro uvážení, nebyl mezi sledovaným cílem a sporným opatřením rozumný vztah přiměřenosti, a proto došlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

Rozsudek ze dne 20. května 2014 ve věci č. 4241/12 – McDonald proti Spojenému království

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že v období, kdy nemělo odebrání sociální péče stěžovatelce zákonný základ, došlo k porušení článku 8 Úmluvy. V období, kdy již namítaný postup byl v souladu se zákonem, dle Soudu vnitrostátní orgány náležitě vyvážily zájmy stěžovatelky a veřejný zájem, a proto byla tato část stížnosti odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelka v důsledku mrtvice, která ji postihla v roce 1999, ztratila některé pohybové schopnosti. V následujících letech několikrát upadla, což vedlo k četným zlomeninám a její následné hospitalizaci. Stěžovatelka také trpěla na neurogenický a malý močový měchýř, v důsledku čehož byla nucena močit dvakrát až třikrát za noc. S ohledem na své omezené pohybové schopnosti nebyla schopna bez cizí pomoci bezpečně zvládnout přístup na toaletu. Stěžovatelka z uvedených důvodů požadovala, aby jí byla zajištěna odpovídající péče.

Příslušný orgán sociální péče začal již v roce 2007 stěžovatelce poskytovat balíček služeb, který zahrnoval 70 hodin noční péče týdně. Zároveň byl tímto orgánem vypracován plán péče, ve kterém bylo stanoveno, že stěžovatelka potřebuje asistenci s použitím toalety v průběhu noci. V listopadu roku 2008 však příslušný orgán stěžovatelku informoval, že došlo ke snížení příspěvku na její péči, a proto bude noční péče nahrazena inkontinenčními vložkami. Rozhodnutí bylo odůvodněno mimo jiné skutečností, že dosavadní péče přesahuje svým standardem péči, která by mohla být stěžovatelce poskytnuta, tak aby ještě byly uspokojeny její potřeby. Zdůrazněna byla také úspora veřejných zdrojů, které toto snížení přinese.

Uvedené rozhodnutí stěžovatelka napadla u soudu. V průběhu soudního řízení byla mezi stěžovatelkou a příslušným orgánem uzavřena dohoda, na základě které byla stěžovatelce dále poskytována noční péče. V listopadu 2009 však příslušný orgán vydal revidovaný plán péče, ve kterém bylo nově stanoveno, že použití inkontinenčních vložek je praktické a přiměřené řešení stěžovatelčiných potřeb. Na základě tohoto revidovaného přístupu byla noční péče stěžovatelce redukována a v roce 2011 zcela ukončena.

Vnitrostátní soudy dospěly k závěru, že v období od napadeného rozhodnutí týkajícího se snížení příspěvku na péči až po vydání revidovaného plánu péče byla potřeba stěžovatelky jednoznačně stanovena jako potřeba asistence s použitím toalety v průběhu noci. Příslušný orgán proto postupoval nezákonně, pokud tuto péči nahradil inkontinenčními vložkami. Vnitrostátní soudy však s ohledem na skutečnost, že mezi stěžovatelkou a příslušným orgánem byla v daném období uzavřena dohoda a příslušný orgán následně revidoval plán péče, ve kterém bylo nově stanoveno, že potřeby stěžovatelky jsou naplněny poskytnutím inkontinenčních vložek, dospěly k závěru, že stěžovatelčina stížnost byla neopodstatněná. Stěžovatelka dále argumentovala, že samotné přehodnocení jejích potřeb ze strany příslušného orgánu (potřeba noční asistence byla přehodnocena na potřebu, kterou lze řešit poskytnutím inkontinenčních vložek) porušilo její práva zaručená článkem 8 Úmluvy. Vnitrostátní soudy však dospěly k závěru, že smluvní státy Úmluvy disponují širokým prostorem pro uvážení v případech, kdy je nutno dosáhnout rovnováhy mezi zájmem jednotlivce a zájmem společnosti, a proto byl příslušný orgán v daném případě oprávněn napadené rozhodnutí učinit.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 8 Úmluvy

Soud se nejprve zabýval otázkou, zda skutkové okolnosti případu spadají do působnosti článku 8 Úmluvy. V této souvislosti odkázal na svou předchozí judikaturu (*Zehmalová a Zehmal proti České republice*, č. 38621/97, rozhodnutí ze dne 14. května 2002; *Sentges proti Nizozemsku*, č. 27677/02, rozhodnutí ze dne 8. července 2003), ve které dospěl k závěru, že stížnosti týkající se veřejného financování potřeb osob, které trpí tělesným postižením, mohou spadat do působnosti článku 8 Úmluvy. Soud také zdůraznil, že Úmluva je založena na respektu k lidské důstojnosti a svobodě. Zároveň zdůraznil, že vzrostl význam pojmu kvalita života, jelikož úroveň lékařské vědy spolu s prodloužením délky života vzbudily v lidech očekávání, že v pokročilém věku by neměli dožívat v nepřiměřených podmínkách či ve stavu fyzické či mentální zchátralosti. Takové výhledy se neshodují s jejich silně zastávanými názory na svou osobní identitu (*Pretty proti Spojenému království*, č. 2346/02, rozsudek ze dne 29. dubna 2002, § 65). Stěžovatelka v projednávané věci tvrdila, že úroveň péče, která jí byla nabídnuta vnitrostátním orgánem, by pro ni měla nedůstojné a nepříznivé následky. Stěžovatelka byla tudíž vystavena představě žít způsobem, který se neshodoval s jejími silně zastávanými názory na vlastní identitu. Soud dodal, že poskytnutí péče spočívající v tom, že by se stěžovatelka, která ovládala své tělesné funkce, měla chovat tak, jako by tuto činnost neovládala, zasáhl do její důstojnos-

ti. Soud proto dospěl k závěru, že daný případ spadá do působnosti článku 8 Úmluvy.

Dále se Soud zabýval otázkou, zda je nutné věc posuzovat z pohledu pozitivních závazků státu dle čl. 8 odst. 1 Úmluvy nebo dle čl. 8 odst. 2 Úmluvy, tedy jako zásah do zaručeného práva na respektování soukromého života. Dospěl k závěru, že v dané věci není sporu, že vnitrostátní orgán péči poskytl. Problematiké je však rozhodnutí tohoto orgánu o snížení příspěvku, což lze kvalifikovat jako zásah do práv zaručených článkem 8 Úmluvy. Soud se proto rozhodl projednávanou věc posoudit jako zásah do stěžovatelčích práv a nezkoumal, zda článek 8 Úmluvy státům ukládá poskytovat sociální péči na úrovni, které se stěžovatelka domáhala.

Soud připomněl, že zásah do práv chráněných článkem 8 Úmluvy je přípustný, jen pokud je stanoven zákonem, sleduje legitimní cíl a je nezbytný v demokratické společnosti. Tyto podmínky posuzoval Soud ve vztahu ke dvěma obdobím: (i) době od vydání rozhodnutí o snížení příspěvku na péči (listopad 2008) do vydání revidovaného plánu péče (listopad 2009); a (ii) době následující po vydání revidovaného plánu péče.

Ve vztahu k prvnímu období Soud konstatoval, že vnitrostátní soudy dospěly k závěru, že příslušný orgán postupoval v rozporu s právními předpisy. Jelikož Soud neshledal důvod se od tohoto názoru odchýlit a žalovaná vláda ho nerozporovala, konstatoval Soud, že v tomto období nebyl namítán zásah stanoven zákonem, což zakládá porušení článku 8 Úmluvy.

Ve vztahu k druhému období Soud nejprve ověřil, že zásah byl stanoven zákonem a sledoval legitimní zájem úspory veřejných prostředků. Posuzoval dále, zda byl zásah přiměřený a nezbytný demokratické společnosti. V této souvislosti zdůraznil, že v rámci sociální, zdravotní a hospodářské politiky disponují státy širokým prostorem pro uvážení (*Shelley proti Spojenému království*, č. 23800/06, rozhodnutí ze dne 4. ledna 2008; *Hatton a ostatní proti Spojenému království*, č. 36022/97, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 2003). Prostor pro uvážení je široký zejména v těch případech, ve kterých jsou, podobně jako v projednávané věci, voleny priority výdajů z omezených veřejných prostředků. S ohledem na skutečnost, že vnitrostátní orgány jsou obeznámeny s nároky na systémy zdravotní péče stejně jako s náklady, které jsou pro dosažení těchto nároků nezbytné, jsou tyto orgány ve srovnání s mezinárodním soudem v mnohem lepší postavení k tomu, aby provedly posouzení výše zmíněných priorit.

Soud konstatoval, že příslušný vnitrostátní orgán dodržel požadavky přiměřenosti při rozhodování o revizi plánu péče, přičemž kladl důraz na konzultaci se stěžovatelkou a možnost kompromisního řešení. Vnitrostátní orgán také přesvědčivě vyvážil zájmy a osobní postoje stěžovatelky s nároky na její bezpečnost a

zároveň na nároky jiných účastníků systému péče, jichž se využívání veřejných zdrojů taktéž týká. Ačkoli tedy postup vnitrostátního orgánu představoval zásah do stěžovatelčích práv, byl nezbytný jednak z důvodů ekonomických a jednak k zajištění zájmů ostatních účastníků systému sociální péče. Zároveň byl přiměřený, jelikož bral v potaz specifické potřeby stěžovatelky a nabízel jí služby, které byly způsobily zajistit její bezpečnost, soukromí a samostatnost.

Soud proto rozhodl, že vnitrostátní orgány náležitě vyvážily zájmy stěžovatelky a zájmy společnosti. Neshledal tak žádné naléhavé důvody (které jediné by takový postup mohly odůvodnit) pro to, aby nahradil posouzení dotčených zájmů vlastním hodnocením (*X proti Lotyšsku*, č. 27853/09, rozsudek velkého senátu ze dne 26. listopadu 2013). V daném období byl tedy namítán zásah přiměřený a nezbytný v demokratické společnosti, a vnitrostátní orgány proto nepřekročily prostor pro uvážení, kterým disponují při rozhodování o výdajích z veřejných prostředků v sociální oblasti. Soud proto tuto část stížnosti prohlásil za nepřijatelnou pro zjevnou neopodstatněnost.

Rozhodnutí ze dne 24. června 2014 věcech č. 77575/11, 19828/13 a 19829/13 - Markovics a ostatní proti Maďarsku

Senát druhé sekce Soudu rozhodl jednomyslně o zjevné neopodstatněnosti stížností týkajících se zákonem provedené změny povahy příspěvků vyplácených ze systému sociálního zabezpečení a jejich podřízení dani, ohledně nichž bylo namítáno porušení práva pokojně užívat majetek ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1, práva na prostředek nápravy podle článku 13 Úmluvy a zákazu diskriminace zaručeného v článku 14 Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

Trojice stěžovatelů byla v letech 2005 až 2010 předčasně propuštěna ze služby v policii nebo armádě a získala nárok na služební důchod. Koncem listopadu 2011 přijal maďarský parlament zákon, který se vztahoval na všechny bývalé příslušníky bezpečnostních sborů, hasičů a ozbrojených sil a podle něhož se s účinností od 1. ledna 2012 mimo jiné služební důchody těchto osob narozených v roce 1955 a později mění na služební dávky podléhající dani z příjmu (v dané době o sazbě 16 %) a tyto osoby pozbývají postavení příjemce důchodu spojené s dalšími naturálními výhodami. Za určitých okolností mohla být navíc výplata služební dávky pozastavena nebo ukončena. Zákon plně dopadl na trojici stěžovatelů, jejichž nominální příjem se v důsledku toho snížil o 12 až 16 %.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatelé především namítali, že v rozporu s článkem 1 Protokolu č. 1 a články 13 a 14 Úmluvy náhlým zrušením služebních důchodů, jemuž nebylo možné se

přízpůsobit, došlo k neodůvodněnému a diskriminačnímu zásahu do pokojného užívání majetku, který nelze zvrátit účinným prostředkem nápravy.

Úvodem Soud především trojici stížností, jež byly obdobné jako tisíce dalších individuálních případů předložených Soudu, spojil ke společnému projednání.

a) K tvrzenému porušení článku 1 Protokolu č. 1

Soud poznamenal, že snížení dávky o 16 % v důsledku podřízení dani představuje zásah do pokojného užívání majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 a rozhodl se přeměnu služebního důchodu na služební dávku hodnotit ve světle obecné zásady pokojného užívání majetku, obsažené v první větě článku 1 Protokolu č. 1, s přihlédnutím k jeho poslední větě, která umožňuje ukládání daní, nikoli tedy jako případ „zbavení majetku“ podle věty druhé. Soud dále podotkl, že naturální výhody, které byly rovněž předmětem sporu, nelze považovat za legitimní očekávání stěžovatelů, neboť ti neprokázali, že by k nim byli oprávněni bez ohledu na změnu právní úpravy, například v důsledku ústavního zakotvení takových výhod. Soud konečně poznamenal, že riziko změny sazby daně, na které stěžovatelé upozorňovali, je spekulativní a že může zkoumat pouze konkrétní důsledky změny právní úpravy pro stěžovatele, nikoli potenciální dopady budoucích zákonných změn.

Co se týče klíčové otázky souladu přeměny služebního důchodu na služební dávku podléhající dani z příjmu s článkem 1 Protokolu č. 1, Soud nepochyboval, že byla stanovena zákonem a sledovala obecný zájem hospodářské a sociální politiky. Soud připomněl, že prostor státu pro uvážení při zavádění politiky v oblasti důchodů nebo sociálních dávek je široký, ale že ochrana práv jednotlivce vyžaduje dosažení spravedlivé rovnováhy tak, aby jednotlivec nebyl nucen nést nadměrné individuální břemeno. V tomto směru je také důležité ověřit, zda nebylo právo stěžovatelů na důchod zasaženo ve své podstatě. Dovolávané ustanovení však nebrání volnosti států při rozhodování o druhu nebo výši příspěvků poskytovaných ze systému sociálního zabezpečení a nezaručuje právo na důchod v určité výši.

Stěžovatelé poukazovali na to, že se změna právní úpravy dotkla bilance penzijního systému pouze v rozsahu zlomku procenta. Za předpokladu, že zákonodárce zvolil rozumnou a vhodnou metodu pro dosažení sledovaného legitimního cíle, však nepřisluší Soudu zkoumat, zda je schválená právní úprava nejlepším řešením daného problému. Kritizované opatření bylo v každém případě součástí balíku různých opatření k omezení veřejných výdajů.

Stěžovatelé rovněž napadali krátkou dobu mezi přijetím a účinností sporného zákona. Soud však daný případ odlišil od jiných věcí, kdy byli stěžovatelé se zpětnou účinností zbaveni podstatné části svého nároku nebo dosud vlastněného aktiva a nedostatek uspo-

kojivé alternativy je uvrhl do značné nejistoty. Z judikatury Soudu také vyplývá, že v občanskoprávních věcech zákonodárce v zásadě může přikročit k úpravě, která se projeví okamžitou změnou právního postavení jednotlivce. V projednávané věci stěžovatelé i nadále pobírali služební dávku ve výši, jež byla v rozumném poměru k předchozímu služebnímu důchodu. Za daných okolností tedy nebylo nezbytné přechodné období k tomu, aby se stěžovatelé změně právní úpravy přizpůsobili.

Zdanění vyplácených částek představovalo částečné snížení (12, resp. 16 %), nikoli úplnou ztrátu nároku. Stěžovatelé tak nebyli vystaveni riziku nedostatku prostředků k životu. Podle Soudu nelze mít za to, že by nesli nadměrné individuální břemeno nebo došlo k zásahu do samotné podstaty jejich práva na příspěvky ze sociálního zabezpečení.

b) K tvrzenému porušení článku 14 Úmluvy

K tvrzené diskriminaci Soud uvedl, že přiblížení situace příjemců služebních důchodů ostatním občanům v téže věkové skupině, tedy zrušení určitého zvýhodněného postavení, nepředstavuje odlišné zacházení, na které dopadá článek 14 Úmluvy. Podle Soudu každopádně nedošlo k porušení rozumného vztahu přiměřenosti mezi sledovaným cílem spočívajícím v racionalizaci důchodového systému a použitými prostředky v podobě mírného snížení vyplácených dávek.

c) K tvrzenému porušení článku 13 Úmluvy

Stran namítaného nedostatku účinných vnitrostátních prostředků nápravy Soud připomněl, že článek 13 Úmluvy nezachází tak daleko, aby zaručoval možnost zpochybnit ustanovení zákona pro rozpor s Úmluvou.

d) Závěr Soudu

Soud tedy dospěl k závěru, že projednávané stížnosti jsou ve všech bodech zjevně neopodstatněné, a odmítl je podle čl. 35 odst. 3 písm. a) a odst. 4 Úmluvy.

SPRÁVA SOUDŮ

Rozsudek ze dne 27. května 2014 ve věci č. 20261/12 – Baka proti Maďarsku

Senát druhé sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že bylo porušeno právo stěžovatele na přístup k soudu chráněné čl. 6 odst. 1 Úmluvy, neboť mu bylo fakticky znemožněno domáhat se soudního přezkumu předčasného ukončení jeho mandátu předsedy nejvyššího soudu. Taktéž jednomyslně Soud dospěl k závěru, že bylo porušeno právo stěžovatele na svobodu projevu chráněné článkem 10 Úmluvy, neboť k předčasnému ukončení jeho mandátu došlo v reakci na jeho kritiku a veřejně vyjádřený názor na reformu soudnictví, přičemž zásah do tohoto stěžovatelova práva nebyl dle Soudu nezbytný v demokratické společnosti.

(i) Okolnosti případu

Po 17 letech coby soudce Soudu a jednom roce ve funkci soudce odvolacího soudu v Budapešti byl stěžovatel v červnu 2009 zvolen na šestileté funkční období předsedou maďarského nejvyššího soudu. V souvislosti s touto funkcí byl ze zákona současně předsedou národní soudcovské rady, v důsledku čehož bylo jeho zákonnou povinností vyjadřovat se k návrhům zákonů majícím vliv na soudnictví.

V dubnu 2010 se nová vládní koalice disponující dvoutřetinovou parlamentní většinou rozhodla provést celkovou ústavní reformu. V té souvislosti stěžovatel několikrát vyslovil svůj názor na integritu a nezávislost soudnictví.

V dubnu roku 2011 schválil parlament nový základní zákon Maďarska, jehož předmětem byla i reforma nejvyššího soudu. Nově přijatá právní úprava měla za následek předčasné ukončení mj. mandátu stěžovatele jako předsedy nejvyššího soudu k 1. lednu 2012. Ačkoli stěžovatel zůstal soudcem nového nejvyššího soudu (Kúria), byl v souvislosti s ukončením mandátu připraven o výhody spojené s výkonem funkce, a to jak o výhody, jichž mohl požívat v jeho průběhu, tak i po jeho skončení. Výsledkem legislativní reformy bylo též nastavení nových kritérií pro volbu předsedy nejvyššího soudu. Způsobilý kandidát musel být alespoň 5 let soudcem v Maďarsku, doba výkonu soudce Soudu nebyla započítávána, a proto stěžovatel nemohl být navržen ani případně znovu zvolen předsedou nejvyššího soudu.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

a) K tvrzenému porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy

Stěžovatel především namítal, že mu byl odepřen přístup k soudu za účelem ochrany jeho práv týkajících se předčasného ukončení jeho funkce předsedy nejvyššího soudu. Tvrdil, že ukončení funkce bylo výsledkem právní úpravy na ústavní úrovni, čímž byl připraven o jakoukoli možnost domáhat se soudního přezkumu, včetně přezkumu ústavním soudem.

Soud se nejprve vyjádřil k přijatelnosti stížnosti. Připomněl, že do vydání rozsudku ve věci *Vilho Eskelinen a ostatní proti Finsku* (č. 63235/00, rozsudek velkého senátu ze dne 19. dubna 2007) zastával názor, že zaměstnanecké spory mezi veřejnými orgány a zaměstnanci, jejichž povinnosti jsou typickým příkladem specifických činností veřejné služby, nespádají pod kategorii občanských práv, a proto jsou vyloučeny z působnosti čl. 6 odst. 1 Úmluvy (*Pellegrin proti Francii*, č. 28541/95, rozsudek velkého senátu ze dne 8. prosince 1999, § 66), a to včetně zaměstnaneckých sporů zahrnujících pozice v soudnictví (*Harabin proti Slovensku*, č. 62584/00, rozhodnutí ze dne 29. června 2004). Dle rozsudku *Vilho Eskelinen* je však vyloučení z ochrany článku 6 Úmluvy možné jen za současného splnění dvou podmínek: zaprvé, stát musí ve svém

vnitrostátním právu výslovně vyloučit přístup k soudu pro určité pozice či kategorie zaměstnanců a zadruhé, vyloučení musí být odůvodněno objektivními důvody ve státním zájmu. Stát musí prokázat podíl dotčeného zaměstnance na výkonu veřejné moci a to, že předmět sporu s ním přímo souvisí. Použití článku 6 Úmluvy je tak presumováno a vyvrácení této domněnky je na žalovaném státu.

V návaznosti na věc *Vilho Eskelinen* Soud dovodil použitelnost článku 6 Úmluvy na různé spory týkající se soudců. V projednávané věci byla otázka použitelnosti článku 6 Úmluvy neoddělitelně spjata s meritem stěžovatelovy námítky odepření přístupu k soudu, a proto se Soud rozhodl je zkoumat společně.

Úvodem meritorního přezkumu Soud připomněl, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy zajišťuje každému právo, aby jakýkoli nárok týkající se občanských práv a závazků byl předložen soudu rozhodujícímu v občanskoprávních věcech. Tímto způsobem zakotvuje „právo na soud“, jehož aspektem je právo na přístup k soudu (*Golder proti Spojenému království*, č. 4451/70, rozsudek ze dne 21. února 1975, § 36). Právo na přístup k soudu však není absolutní a může být předmětem omezení, která však nesmí oslabovat právo na přístup k soudu jednotlivce takovým způsobem či v takové míře, která by zasahovala samotnou podstatu práva. Omezení dále nebude v souladu s čl. 6 odst. 1 Úmluvy, pokud nespolečuje legitimní cíl a pokud neexistuje rozumný vztah přiměřenosti mezi použitými prostředky a cílem, jehož má být dosaženo (*Marković a ostatní proti Itálii*, č. 1398/03, rozsudek velkého senátu ze dne 14. prosince 2006, § 99).

V rámci maďarského vnitrostátního systému nebyli soudci nejvyššího soudu, včetně předsedy, výslovně vyloučeni z práva na přístup k soudu; v případě odvolání vedoucího pracovníka soudu bylo naopak právo na soud výslovně zajištěno. Soud zjistil, že stěžovatelovu přístup k soudu bránila skutečnost, že sporné opatření, předčasné ukončení stěžovatelova mandátu ve funkci předsedy nejvyššího soudu, bylo zahrnuto přímo do základního zákona, v důsledku čehož nemohlo být předmětem žádného soudního přezkumu, a to ani ze strany ústavního soudu. Podle Soudu vláda neprokázala, že by zakotvení předčasného ukončení mandátu stěžovatele do základního zákona splňovalo podmínky stanovené ve věci *Vilho Eskelinen*, a proto nebylo možné učinit závěr, že vnitrostátní právní předpisy upravují „výslovné vyloučení přístupu k soudu“ dopadající na stížnost stěžovatele. První podmínka testu *Vilho Eskelinen* tak nebyla splněna. Vláda dále dle Soudu neprokázala, že by předmět sporu souvisel s výkonem veřejné moci způsobem objektivně odůvodňujícím vyloučení záruk článku 6 Úmluvy. Ani druhá podmínka tedy splněna nebyla.

Soud proto dospěl k závěru, že věc spadá do působnosti článku 6 Úmluvy a že bylo porušeno stěžovatelovo právo na přístup k soudu.

b) *K tvrzenému porušení článku 10 Úmluvy*

Stěžovatel dále namítal, že byl odvolán ze své funkce v reakci na názory, které veřejně vyjádřil jako předseda nejvyššího soudu a národní soudcovské rady ohledně otázek zásadního významu pro soudnictví.

Soud poznamenal, že povaha funkce stěžovatele jej nezbavovala ochrany článku 10 Úmluvy. Naopak, s ohledem na význam nezávislosti soudnictví si každý namítaný zásah do svobody projevu soudce vyžaduje důkladný přezkum.

Soud nejprve zkoumal, zda došlo k zásahu ve smyslu článku 10 Úmluvy, tj. zda ukončení stěžovatelova mandátu bylo důsledkem reorganizace justice nebo jeho veřejného vyjádření názorů na změny právní úpravy. V té souvislosti konstatoval, že skutkové okolnosti případu i sled jednotlivých událostí podporují stěžovatelova tvrzení, a uzavřel, že namítané opatření bylo reakcí na stěžovatelovu kritiku, čímž představovalo zásah do výkonu jeho práva na svobodu projevu.

Soud proto dále zkoumal, zda byl zásah odůvodněný ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy, tedy zda byl v demokratické společnosti nezbytný. Stěžovatel z pozice předsedy nejvyššího soudu a národní soudcovské rady vyjádřil své stanovisko ke čtyřem navrhovaným změnám právním úpravy majícím vliv na fungování soudního systému, nezávislost a odvolatelnost soudců a jejich důchodový věk. Problematika fungování soudního systému představuje dle Soudu otázku veřejného zájmu, v důsledku čehož debata o ní požívá ochrany článku 10 Úmluvy (*Kudeshkina proti Rusku*, č. 29492/05, rozsudek ze dne 26. února 2009, § 79). Ani politické dopady samy o sobě nestačí k tomu, aby bylo soudci bráněno činit prohlášení v těchto věcech (*Wille proti Lichtenštejnsku*, č. 28396/95, rozsudek velkého senátu ze dne 28. října 1999, § 42-43). V projednávané věci přitom bylo nejen právem, ale také povinností stěžovatele coby předsedy národní soudcovské rady vyjadřovat se ke změnám právní úpravy dopadajícím na soudnictví. Nic nenasvědčuje tomu, že jeho názory překročily meze čistě odborné kritiky nebo že tato kritika obsahovala bezdůvodné osobní útoky nebo urážky. Pokud jde o přiměřenost zásahu, Soud poznamenal, že funkční období stěžovatele bylo zkráceno o tři a půl roku a kromě toho mělo předčasné ukončení mandátu pro stěžovatele finanční důsledky.

Soud připomněl, že strach z potrestání má „odrazující účinek“ na výkon svobody projevu a zejména zvyšuje riziko odrazení soudců od kritiky veřejných institucí nebo politik ze strachu, že přijdou o místo soudce (obdobně výše citované rozsudky *Wille* a *Kudeshkina*). Takový následek je k újmě celé společnosti, a ovlivňuje tudíž posouzení přiměřenosti a tím i odůvodněnosti potrestání stěžovatele. Soud dále zdůraznil, že při hodnocení přiměřenosti zásahu do svobody projevu je třeba vzít v úvahu spravedlivost řízení a poskytnuté procesní záruky (obdobně *Steel a Morris proti Spojenému království*, č. 68416/01, rozsudek ze dne 15. února

2005, § 95; *Kudeshkina*, cit. výše, § 83), přičemž neexistence účinného soudního přezkumu napadených opatření může vést k závěru o porušení článku 10 Úmluvy (*Saygili a Seyman proti Turecku*, č. 51041/99, rozsudek ze dne 27. června 2006, § 24-25).

Ve světle úvah, jež vedly k závěru o porušení článku 6 Úmluvy, měl Soud za to, že sporná opatření nepodléhala účinnému soudnímu přezkumu ze strany vnitrostátních soudů. S ohledem na výše uvedené pak shledal, že zásah do stěžovatelova práva na svobodu projevu nebyl nezbytný v demokratické společnosti, a proto došlo k porušení článku 10 Úmluvy.

c) *K tvrzenému porušení článku 1 Protokolu č. 1*

Soud označil námitku porušení článku 1 Protokolu č. 1 za neslučitelnou *ratione materiae* s Úmluvou, neboť dle jeho názoru budoucí příjem, pokud již nebyl vydělán nebo je určitě splatný, což se v případě stěžovatele nestalo, ačkoli ukončením mandátu přišel o materiální výhody a budoucí plat, nepředstavuje „majetek“ ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

(iii) Oddělené stanovisko

Soudce Spano souhlasil s názorem většiny o porušení článku 10 Úmluvy, avšak zdůraznil, že namítané opatření ani nesledovalo žádný legitimní cíl ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy.

SPRAVEDLIVÝ PROCES

Rozsudek ze dne 29. dubna 2014 ve věci č. 33637/02 – Ternovskis proti Lotyšsku

Senát čtvrté sekce Soudu šesti hlasy proti jednomu rozhodl, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy (právo na spravedlivý proces), protože odvolací soud neodůvodnil dostatečným způsobem, proč nepřijal omluvu stěžovatele z nařízeného jednání, a rozhodl v jeho nepřítomnosti, což v daném řízení vedlo k porušení zásady kontradiktornosti.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel pracoval jako člen lotyšské pohraniční stráže. Po jeho povýšení mu příslušné orgány v lednu 1999 bez bližšího odůvodnění odmítly udělit bezpečnostní prověrku. Stěžovatel předpokládal, že se tak stalo v důsledku podezření, že v minulosti spolupracoval s KGB. V květnu 1999 dosáhl vydání pravomocného rozsudku, podle kterého vědomě s KGB nespolečně pracoval. V mezidobí byl však propuštěn z pohraniční stráže pro „nezpůsobilost k plnění jejich povinností“. Následně se neúspěšně domáhal přezkumu rozhodnutí o neudělení bezpečnostní prověrky u příslušných orgánů; generální prokurátor zamítavé rozhodnutí s konečnou platností potvrdil. Stěžovateli nebyl poté umožněn ani přístup k důvěrným dokumentům, na jejichž základě mu byla bezpečnostní prověrka odepřena. Stěžovatel proto podal žalobu na neplatnost

ukončení služebního poměru, kterou prvostupňový soud zamítl. Dva dny před nařízeným jednáním stěžovatel informoval odvolací soud, že onemocněl a jeho lékař mu nařídil domácí léčení. Připojil i lékařské potvrzení o čtyřdenní pracovní neschopnosti, které bylo vyhotoveno na předtištěném formuláři a blíže nespecifikovalo stěžovatelův zdravotní stav. Podle odvolacího soudu tím však stěžovatel dostatečně neprokázal, že se nemohl zúčastnit jednání. Jednání tedy proběhlo v jeho nepřítomnosti, jen za účasti právního zástupce pohraniční stráže. Odvolání bylo zamítnuto stejně jako následné dovolání. Stěžovatel se proto obrátil na ústavní soud, který došel k závěru, že omezení přístupu do spisu i kontradiktornosti řízení bylo přiměřené legitimnímu zájmu ochrany státního tajemství.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy

Stěžovatel namítal, že projednání jeho odvolání proběhlo v rozporu s právem na spravedlivý proces v jeho nepřítomnosti. Dále poukazoval na to, že řízení o přezkumu rozhodnutí o odmítnutí bezpečnostní prověrky neodpovídá požadavkům Úmluvy, protože dotčené osoby nemají přístup k informacím vedoucím k odmítnutí prověrky. Nadto nemají přístup k soudu, před kterým by mohly odmítavé rozhodnutí napadnout.

Soud k námitce vlády, že ve věci nešlo o „občanská práva“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy, uvedl, že pro vyloučení sporů státních zaměstnanců a státu z působnosti článku 6 Úmluvy je nutné splnit dvě podmínky. Zaprvé by vnitrostátní právní úprava musela výslovně tento typ sporů vyloučit ze soudního přezkumu a zadruhé by k takovému kroku musel stát předložit objektivní důvody (*Vilho Eskelinen a ostatní proti Finsku*, č. 63235/00, rozsudek velkého senátu ze dne 19. dubna 2007, § 50-64). Podle Soudu nebyla splněna první podmínka. Navíc, vnitrostátní soudy věcně projednaly stěžovatelův návrh, což dokazuje existenci sporu ve smyslu Úmluvy. Námitku vlády proto Soud zamítl.

K odůvodněnosti námitky Soud předeslal, že právo na spravedlivý proces zaručené v čl. 6 odst. 1 Úmluvy předpokládá zachování zásady rovnosti zbraní. Tato zásada vyžaduje, aby každý účastník řízení mohl obhajovat svou věc za podmínek, které ho, z pohledu řízení jako celku, podstatným způsobem neznevýhodňují vzhledem k protistraně (*Krčmář a ostatní proti České republice*, č. 35376/97, rozsudek ze dne 3. března 2000, § 39). Soud zdůraznil, že z práva na spravedlivý proces nadto vyplývá právo účastníka řízení předkládat tvrzení, která považuje za relevantní pro rozhodnutí ve věci. Toto právo lze považovat za účinné, jen pokud jsou tvrzení účastníka řízení náležitě přezkoumána soudy (*Koski proti Finsku*, č. 53329/10, rozhodnutí ze dne 19. listopadu 2013, § 31). Případná omezení práva na plně kontradiktorní řízení, která jsou zcela

nutná z důvodů veřejného zájmu (např. národní bezpečnosti či potřeby zachovat některé metody policejního vyšetřování v utajení), musí být v řízení před soudem dostatečně vyvážena, aby bylo možné řízení jako celek považovat za spravedlivé (*Jasper proti Spojenému království*, č. 27052/95, rozsudek velkého senátu ze dne 16. února 2000, § 51-53).

Soud proto přistoupil k posouzení, zda byly stěžovateli v projednávané věci poskytnuty dostatečné procesní záruky, aniž spekuloval, jaké argumenty by stěžovatel vznesl na jednání před odvolacím soudem, pokud by se ho účastnil. Tohoto jednání se nicméně účastnil právní zástupce protistrany a vyjádřil se k věci, v níž soud neměl k dispozici klíčové písemné důkazy, jako byl vyšetřovací spis ke stěžovatelově bezpečnostní prověrce. Ve skutečnosti měla přístup ke všem relevantním dokumentům a důkazům jen protistrana stěžovatele. Nadto ani v řízení o nevydání bezpečnostní prověrky nebyly naplněny zásady kontradiktorního řízení a rovnosti zbraní, které by byly doprovázeny vhodnými zárukami ochrany stěžovatelových zájmů. První náznaky odůvodnění odmítnutí lze nalézt až v rozhodnutí generálního prokurátora, proti kterému nebyl přípustný žádný opravný prostředek. Vzhledem k tomu, že stěžovatel neměl přístup do vyšetřovacího spisu v žádném z dotčených řízení a odvolací soud projednal odvolání v jeho nepřítomnosti, lze dle Soudu dojít k závěru, že byl stěžovatel podstatně znevýhodněn vůči protistraně. Omezení práva na spravedlivý proces a zásady kontradiktornosti tedy nebyla ve světle protichůdného veřejného zájmu zcela nezbytná. Soud proto na základě uvedených úvah dospěl k závěru, že pokud odvolací soud řádně neodůvodnil, proč nepřijal omluvu stěžovatele z nařízeného jednání a rozhodl v jeho nepřítomnosti, nebylo řízení jako celek spravedlivé, jelikož stěžovatel nemohl těžit – v takové míře, v jaké to připouští specifický kontext bezpečnostních opatření státu – z kontradiktornosti řízení. Tím došlo v souhrnu k porušení jeho práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

(iii) Oddělené stanovisko

K rozsudku připojil nesouhlasné stanovisko soudce De Gaetano, který uznal, že v daném řízení šlo z hlediska stěžovatele o záležitosti značné důležitosti. Tím víc však byl stěžovatel povinen omluvit svou nepřítomnost na jednání před odvolacím soudem náležitým způsobem, a to v okolnostech případu např. lékařským potvrzením, které by podrobně popsalo jeho zdravotní stav, a nikoli jen předtištěným formulářem, primárně využívaným pro účely potvrzení pracovní neschopnosti.

Rozsudek ze dne 24. června 2014 ve věci č. 33011/08 – A. K. proti Lotyšsku

Senát čtvrté sekce Soudu poměrem šesti hlasů proti jednomu rozhodl, že došlo k porušení procesní složky

článku 8 Úmluvy v souvislosti s postupem vnitrostátních soudů, které zkoumaly, zda byly stěžovatelce v průběhu těhotenství poskytnuty dostatečné zdravotní informace a zdravotní péče.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelka ve věku čtyřiceti let otěhotněla. Podle zápisu v jejích zdravotních záznamech jí gynekoložka při kontrole v osmnáctém týdnu těhotenství vystavila žádanku na krevní vyšetření (tzv. test AFP, který slouží na indikaci potenciálních poškození plodu). Stěžovatelka však pravost tohoto zápisu zpochybnila a tvrdila, že jí zmíněná žádanka vystavena nebyla. V každém případě stěžovatelka test AFP nepodstoupila a porodila dceru s Downovým syndromem. Posléze zahájila na vnitrostátní úrovni několik řízení s argumentem, že pokud by věděla, že její dítě trpí vrozenou vadou, rozhodla by se pro přerušování těhotenství. Zatímco zdravotní inspekce uložila lékařce pokutu za to, že stěžovatelce sice test AFP doporučila, ale nezajistila, aby byl proveden, trestní řízení ve věci falšování zdravotních záznamů bylo nakonec zastaveno z důvodu promlčení. Stěžovatelka podala i žalobu v občanskoprávním řízení, kterou se vůči nemocnici domáhala náhrady majetkové i nemajetkové újmy, jakož i jednorázového výživného pro svou dceru. Soudy však její žalobu zamítly s poukazem na nedostatek příčinné souvislosti mezi postupem lékařky a narozením stěžovatelčiny dcery.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 8 Úmluvy

Stěžovatelka namítala porušení svého práva na respektování soukromého života v důsledku toho, že v průběhu těhotenství neměla účinný přístup ke zdravotním informacím a zdravotní péči.

Soud ve světle své předchozí judikatury dovodil (*K. H. a ostatní proti Slovensku*, č. 32881/04, rozsudek ze dne 28. dubna 2009; *Trocellier proti Francii*, č. 75725/01, rozhodnutí ze dne 5. října 2006), že poskytnutí informací a zdravotní péče spadá do oblasti soukromého života na poli článku 8 Úmluvy. Poté s odkazem na zásadu subsidiarity shledal, že je v projednávaném případě vhodné zaměřit se nejprve na procesní složku tohoto ustanovení, a to konkrétně na otázku, zda byla práva stěžovatelky zaručená článkem 8 dostatečně chráněna v rámci občanskoprávního řízení.

Podle Soudu toto řízení vyvolává pochybnosti z několika hledisek. Předložené dokumenty odhalují řadu závažných skutkových rozporů, jimiž se však soudy nezabývaly. Tyto rozpory se týkají mimo jiné toho, zda stěžovatelka z důvodu svého věku patřila dle vnitrostátního práva automaticky do kategorie rizikového těhotenství, nebo toho, jaké bylo datum začátku jejího těhotenství a zda se měl údajně plánovaný test AFP uskutečnit v tom období těhotenství, které pro tento test stanovují vnitrostátní předpisy. Soudy nezohled-

nily ani to, že stěžovatelčiny zdravotní záznamy na několik měsíců zmizely, což vyšlo najevo už v průběhu trestního řízení. Kromě toho, i za předpokladu, že stěžovatelka byla doporučena na test AFP, dokumenty předložené Soudu nevysvětlují, proč poté, co se stěžovatelka na test nedostavila, lékařka tuto skutečnost dál při následných kontrolách neřešila a nenavrhlala stěžovatelce případné další testy. V souvislosti s posuzováním nároku stěžovatelky na náhradu škody nevěnovaly soudy pozornost ani tomu, že zdravotní inspekce uložila příslušné lékařce za její postup v této věci pokutu. Konečně, prvostupňový soud na svém jednání bez jakéhokoliv odůvodnění odmítl vyslechnout svědeckou výpověď stěžovatelky, ale připustil výpověď dotyčné lékařky. Ačkoliv otázky dokazování spadají obecně do pravomoci vnitrostátních soudů, Soud vyjádřil překvapení nad tím, že navzdory řadě skutkových nejasností nepovažoval prvostupňový soud výpověď stěžovatelky za nezbytnou.

S přihlédnutím ke všem zmíněným skutečnostem dospěl Soud k závěru, že přístup vnitrostátních soudů ke vznesenému nároku stěžovatelky vzbuzuje zdání svévole. Kumulativním účinkem výše uvedených pochybení bylo to, že vnitrostátní soudy náležitě nepřezkoumaly, zda byly stěžovatelce poskytnuty zdravotní informace a zdravotní péče v souladu s platným právem a způsobem postačujícím k ochraně jejich zájmů. Došlo tedy k porušení procesní složky článku 8 Úmluvy.

(iii) Oddělená stanoviska

Soudkyně Kalaydjieva hlasovala spolu s většinou pro vyslovení porušení článku 8, avšak upřednostnila by, kdyby Soud vyslovil spíše porušení článku 6 Úmluvy (právo na spravedlivý proces).

Soudce Mahoney zaujal k rozsudku nesouhlasné stanovisko, v němž zdůraznil, že přístup většiny v této věci dle jeho názoru vede k tomu, že ze Soudu se stává čtvrtá instance vnitrostátního soudnictví, což je v rozporu se zásadou subsidiarity. V projednávané věci navíc podle něj nebyl postup vnitrostátních soudů nepřiměřený.

SVOBODA PROJEVU

Rozsudek ze dne 17. dubna 2014 ve věci č. 20981/10 – Mladina d. d. Ljubljana proti Slovinsku

Senát páté sekce Soudu jednomyslně shledal porušení článku 10 Úmluvy (svoboda projevu) vnitrostátními orgány, které stěžovateli uložily povinnost nahradit újmu za publikaci článku, který obsahoval ostrou kritiku poslance slovinského parlamentu a jeho homofobních výroků.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel je vydavatelem týdeníku Mladina. V červnu 2005 otiskl článek, který reagoval na parlamentní

rozpravu k návrhu zákona o registrovaném partnerství. Článek kritizoval účinnost, s jakou se poslanec slovenského parlamentu, odpůrce návrhu zákona, k návrhu i obecně k tématu homosexuality vyjádřil. Stěžovatel poslance v článku označil za představitele „intelektuálního úpadku, který by v zemi s většími lidskými zdroji nemohl být ani školníkem na základní škole“. Vnitrostátní orgány posoudily publikaci kritických výroků jako přesahující meze akceptovatelné kritiky a zásah do práv na ochranu osobnosti; zároveň uložily stěžovateli povinnost poslanci nahradit újmu ve výši necelých 3 000 eur.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení článku 10 Úmluvy

Stěžovatel namítal, že rozhodnutí vnitrostátních soudů porušila jeho právo na svobodu projevu.

V řízení před Soudem mezi stranami nebylo sporné, že tato rozhodnutí představovala zásah do práva na svobodu projevu stěžovatele, který byl nicméně v souladu s vnitrostátním zákonem a sledoval legitimní cíl ochrany pověsti a práv jiných.

Soud se proto zabýval zejména otázkou, zda byl namítaný zásah nezbytný v demokratické společnosti ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy. Soud nejprve připomněl, že i přes povinnost respektovat určité hranice stanovené zejména právem na ochranu pověsti je zprostředkování informací o záležitostech veřejného zájmu úlohou novinářů (*Scharsach and News Verlagsgesellschaft proti Rakousku*, č. 39394/98, rozsudek ze dne 13. listopadu 2003, § 30). Konkrétní výroky byly navíc učiněny v rámci politické diskuse, ve které je jen málo omezení svobody projevu akceptovatelných [*Sürek proti Turecku* (č. 1), č. 26682/95, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 1999, § 61]. Soud již mnohokrát zdůraznil, že politik je povinen snášet větší intenzitu zásahu do soukromí než osoba, která se veřejného života neúčastní (*Lingens proti Rakousku*, č. 9815/82, rozsudek pléna ze dne 8. července 1986, § 42), i že novináři mohou v rámci zprostředkování informací přistoupit k určitému zveličení či dokonce provokaci (*Lopes Gomes da Silva proti Portugalsku*, č. 37698/97, rozsudek ze dne 28. září 2000, § 34). Soud také připomněl, že případ musí být posouzen ve svém celku, a to jak z hlediska obsahu výroků, které byly označeny za difamační, tak s ohledem na kontext, ve kterém byly učiněny (*News Verlags GmbH & Co. KG proti Rakousku*, č. 31457/96, rozsudek ze dne 11. ledna 2000, § 52).

V projednávané věci Soud shledal, že výroky obsažené v předmětném článku mohou být legitimně považovány za urážlivé. Jak však uznala i žalovaná vláda, jednalo se o hodnotový soud, nikoli o skutkový tvrzení. Ani hodnotový soud však nemůže být nepřiměřený, pakliže se neopírá o dostatečný skutkový základ. V předmětném článku však byly projevy dotčeného poslance ve významném rozsahu citovány, což dle Soudu poskytovalo dostatečný základ pro sporné vý-

roky stěžovatele. Tyto výroky byly navíc dle Soudu s ohledem na skutečnost, že byly učiněny v rámci intenzivní debaty, v níž si žádná ze stran nebrala příliš servítky, vyjádřením kategorického nesouhlasu s názory dotyčného poslance, nikoliv zhodnocením jeho intelektuálních schopností. K sugestivním jazykovým prostředkům, které stěžovatel v článku použil, Soud připomněl, že i urážlivý a útočný jazyk, které by za jiných okolností nepožíval ochrany ve smyslu článku 10 Úmluvy, může být pod toto ustanovení zahrnut za předpokladu, že plní stylistický účel (*Tuşalp proti Turecku*, č. 32131/08 a 41617/08, rozsudek ze dne 21. února 2012, § 48).

S ohledem na výše řečené dospěl Soud k závěru, že vnitrostátní soudy nevěnovaly dostatečnou pozornost okolnostem a způsobu, jakým byly výroky stěžovatele učiněny. Došlo proto k porušení článku 10 Úmluvy.

Rozsudek ze dne 27. května 2014 ve věcech č. 346/04 a 39779/04 – Mustafa Erdoğan a ostatní proti Turecku

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že uložením povinnosti náhrady škody v souvislosti se zveřejněním článku kritizujícího ústavní soudce za přijaté rozhodnutí byla porušena svoboda projevu stěžovatelů chráněná článkem 10 Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

Stěžovateli byli turecký profesor ústavního práva, který publikoval článek kritizující ústavní soudce v souvislosti s rozhodnutím týkajícím se rozpuštění politické strany Fazilet, společně s editorem a vydavatelem právního čtvrtletníku, ve kterém článek vyšel. Předmětný článek po provedeném rozboru označil rozhodnutí ústavního soudu za nesprávné a odbornost soudců za nedostatečnou a zpochybnil i jejich nestrannost, když uvedl, že rozhodnutí soudci přijali pod tlakem z vojenských kruhů. V souvislosti s údajně difamačními tvrzeními obsaženými v článku podali tři soudci ústavního soudu žalobu na náhradu utrpěné újmy. Vnitrostátní soudy daly žalobcům za pravdu a konstatovaly, že některá tvrzení skutečně měla urážlivý charakter a překročila hranici přípustné kritiky. Stěžovatelům proto uložily v jednotlivých řízeních náhradu nemajetkové újmy v celkové výši cca 3 755 eur.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení článku 10 Úmluvy

Soud v prvé řadě uvedl, že v projednávané věci je nutné posoudit, zda bylo uložené opatření „nezbytné v demokratické společnosti“. Současně připomněl, že svoboda projevu se nevztahuje pouze na informace nebo myšlenky přijímané příznivě nebo považované za neškodné či bezvýznamné, ale také na ty, které urážejí, šokují nebo znepokojují (*Perna proti Itálii*, č. 48898/99, rozsudek velkého senátu ze dne 6. května 2003, § 39). Státy mají určitý prostor pro uvážení při

posuzování odpovídající „naléhavé společenské potřeby“, avšak ten je provázen evropským dohledem vztahujícím se jak na právní předpisy, tak na jejich použití včetně soudních rozhodnutí. Soud podtrhl, že při posuzování je třeba rozlišovat mezi skutkovými tvrzeními a hodnotovými soudy, které zásadně nelze dokázat, ale které rovněž musí mít dostatečný skutkový základ. Soud rovněž zopakoval kritéria pro posuzování střetu svobody projevu a práva na respektování soukromého života, tj. (a) zda jde o příspěvek k debatě sledující obecný zájem; (b) jak známá je dotčená osoba a co je předmětem zveřejnění; (c) předchází jednání dotčené osoby; (d) způsob získání informace a její pravdivost; (e) obsah, forma a důsledky zveřejnění; (f) přísnost uložené sankce (*Axel Springer AG proti Německu*, č. 39954/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 89–95).

Ohledně projednávané věci Soud nejdříve připomněl, že záležitosti týkající se fungování soudnictví představují otázky veřejného zájmu (*Prager a Oberschlick proti Rakousku*, č. 15974/90, rozsudek ze dne 26. dubna 1995, § 34). Zdůraznil i význam akademické svobody (*Sorguç proti Turecku*, č. 17089/03, rozsudek ze dne 23. června 2009, § 35) a akademické práce (*Aksu proti Turecku*, č. 4149/04 a 41029/04, rozsudek velkého senátu ze dne 15. března 2012, § 71; *Hertel proti Švýcarsku*, č. 25181/94, rozsudek ze dne 25. srpna 1998, § 50). Akademická svoboda projevu se přitom nevztahuje pouze na akademický a vědecký výzkum, ale vztahuje se i na svobodu akademika vyjádřit názory v oblasti svého výzkumu, profesního zaměření a odbornosti, a to i když jsou kontroverzní nebo nepopulární.

Soud konstatoval, že předmětný článek napsaný akademikem o otázkách soudnictví, instituce nezbytné pro každou demokratickou společnost, nepochybně přispíval k debatě veřejného zájmu (*De Haes a Gijssels proti Belgii*, č. 19983/92, rozsudek ze dne 24. února 1997, § 37). Rovněž připomněl, že soudy, stejně jako další veřejné instituce, nejsou imunní vůči kritice a kontrole; je však nutné rozlišovat mezi kritikou a urážkami. I když nelze říct, že se soudci sami vědomě vystavují kontrole v takovém rozsahu jako politici a že by k nim ohledně kritiky mělo být přistupováno stejně, mohou být soudci jednajícím ve veřejné funkci vystaveni širším limitům přípustné kritiky než běžní občané (*July a SARL Libération proti Francii*, č. 20893/03, rozsudek ze dne 14. února 2008, § 74).

Ve vztahu k samotnému článku Soud uvedl, že některé použité výrazy byly tvrdé a mohly být vnímány jako urážlivé. Jednalo se však zejména o hodnotové soudy stěžovatele, které byly založeny na rozhodování ústavního soudu v některých věcech, včetně případu strany Fazilet, a měly tak dostatečný skutkový základ (*a contrario, Barfod proti Dánsku*, č. 11508/85, rozsudek ze dne 22. února 1989, § 35). Soud konstatoval, že vnitrostátní soudy se nepokusily odlišit skutková tvrzení od hodnotových soudů a ani napadené výroky

neposuzovaly v kontextu, v němž byly formulovány. Při posouzení článku jako celku i kontextu sporných tvrzení dospěl Soud k názoru, že nemohou být považována za osobní útok na dotčené soudce ústavního soudu. Soud přitom zohlednil i skutečnost, že článek byl zveřejněn v kvazi-akademickém periodiku, nikoliv v novinách určených široké veřejnosti.

Soud proto rozhodl, že zásah do svobody projevu stěžovatelů nebyl dostatečně odůvodněný, aby mohl být považován za nezbytný v demokratické společnosti. Došlo proto k porušení článku 10 Úmluvy.

(iii) Oddělená stanoviska

Soudci Sajó, Vučinič a Kūris přijali ve věci souhlasné stanovisko, ve kterém se ztotožnili se závěrem většiny. Považovali však za potřebné doplnit argumentaci většiny o prvek, podle nich podstatný, jímž byl význam svobody akademického projevu.

TRESTNÍ ŘÍZENÍ

Rozsudek ze dne 8. dubna 2014 ve věci č. 36259/04 – Blaj proti Rumunsku

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že v souvislosti s odsouzením stěžovatele za trestný čin úplatkářství, k jehož prokázání byl použit policejní agent a nařízeny odposlechy, nedošlo k porušení článků 6 (právo na spravedlivý proces), 8 (právo na respektování soukromého života) ani 13 (právo na účinné opravné prostředky) Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

V prosinci 2003 bylo vyhlášeno výběrové řízení na pozici lékaře ve věznici v Bukurešti. Stěžovatel, vojenský lékař, byl jmenován předsedou výběrové komise. Přípravou otázek k výběrovému řízení byla pověřena paní N. D. Ta před konáním písemného kola výběrového řízení kontaktovala jednu z uchazeček T. G. a sdělila jí, že za částku 2 500 amerických dolarů jí zajistí přednost před ostatními kandidáty a zpřístupní předem zkušební otázky. T. G. si průběh jedné ze schůzek s N. D. nahrála a tři dny před konáním zkoušky věc oznámila státnímu zastupitelství. Státní zastupitelství následně nařídilo odposlech rozhovorů mezi T. G. a N. D. a označilo bankovky, které měla T. G. předat N. D.

Vyšetřovatelé zasáhli při předání peněz v den konání zkoušky. N. D. byla převezena na státní zastupitelství, kde vypověděla, že jednala na pokyn stěžovatele, pro něhož byly peníze určeny. Následně souhlasila s tím, že výměnou za zmírnění trestu bude s orgány činnými v trestním řízení spolupracovat a na schůzku se stěžovatelem půjde se skrytým nahrávacím zařízením. Státní zastupitelství proto vydalo povolení k nahrání schůzky N. D. se stěžovatelem a nařídilo odposlech několika telefonních linek patřících stěžovateli. Všechny odposlechy, včetně těch mezi T. G. a N. D., které

byly nařízeny o tři dny dříve, byly později téhož dne schváleny vrchním soudem.

N. D. následně zavolala stěžovateli, informovala ho o svém zpoždění a po příjezdu do nemocnice, kde se mělo odehrávat výběrové řízení, zašla za stěžovatelem do jeho kanceláře a předala mu obálku s penězi. O deset minut později do místnosti vstoupili vyšetřovatelé a zajistili stopy bankovek na stěžovatelově levé ruce a předmětech na jeho stole. Stěžovatel byl požádán, aby obálku otevřel a její obsah vyložil na stůl. O průběhu tzv. „řízení o přistižení při činu“ byl sepsán protokol, kde byly zachyceny i odpovědi stěžovatele na otázky státních zástupců ohledně toho, zda dostal od N. D. předmětnou obálku, a co dělal po jejím odchodu z jeho kanceláře. Stěžovatel nebyl poučen o právu nevyprávět a být zastoupen advokátem. Následně byl stěžovatel převezen na státní zastupitelství, kde byl obviněn z trestného činu úplatkářství a poučen o svých procesních právech. Od tohoto okamžiku již byl stěžovatel zastoupen advokátem dle svého výběru.

Stěžovatel byl později obžalován a odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody v délce 18 měsíců. Soudy dospěly k závěru, že spáchání trestného činu bylo nahrávkou setkání stěžovatele s N. D. jednoznačně prokázáno. Odmítly též stěžovatelovy námitky, že nahrávky byly pořízeny v rozporu se zákonem, že nebyl zastoupen advokátem již při sepisování protokolu o přistižení při činu a že se stal obětí policejní provokace.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

a) K tvrzenému porušení článku 6 Úmluvy

Stěžovatel na poli článku 6 Úmluvy zaručujícím právo na spravedlivý proces především namítal, že nebyl zastoupen advokátem již během „řízení o přistižení při činu“ a že se stal obětí policejní provokace.

Soud v první řadě uvedl, že článek 6 Úmluvy je použitelný již na „řízení o přistižení při činu“, byť stěžovatel ještě nebyl obviněn. Je tomu tak proto, že trestní obvinění ve smyslu článku 6 Úmluvy znamená nejen formální obvinění, ale i existenci „závažných dopadů na situaci podezřelého“ (*Deweere proti Belgii*, č. 6903/75, rozsudek ze dne 27. února 1980). V projednávané věci v řízení o přistižení stěžovatele při činu státní zástupci provedli ověřování stop bankovek na stěžovatelových rukou a nábytku a stěžovatel byl vyzván k otevření obálky. Být tedy stěžovatel nebyl formálně informován o skutečnostech, které jsou mu kladeny za vinu, muselo mu dle Soudu být z jednání státních zástupců zřejmé, že je podezírán z trestného činu úplatkářství. Informace, které byly takto implicitně stěžovateli sděleny, měly na jeho situaci závažný dopad, a článek 6 Úmluvy proto dopadá již na stadium výsledku při sepisování protokolu o přistižení při činu.

Ohledně nedostatku právního zastoupení při tomto úvodním výslechu Soud připomněl, že jsou-li sebeobviňující výpovědi učiněné při policejním výslechu bez

možnosti být právně zastoupen následně použity jako podklad pro odsouzení, jde v zásadě o nenapravitelný zásah do práv obhajoby (*Salduz proti Turecku*, č. 36391/02, rozsudek velkého senátu ze dne 27. listopadu 2008). V projednávané věci se však dle Soudu otázky státních zástupců omezily jen na zjištění, zda danou obálku stěžovatel obdržel od N. D. a na to, co dělal těsně před jejich příchodem do jeho kanceláře. Státní zástupci naopak nijak nezjišťovali okolnosti a důvody, proč byla stěžovateli obálka předána, ani zda mezi ním a N. D. existovala nějaká předchozí dohoda. Stěžovatel ostatně po celou dobu řízení popíral skutky, které mu byly kladeny za vinu, a soudy tuto skutečnost vzaly v potaz. Stěžovatel nikdy netvrdil, že by na něj byl během úvodního výslechu vyvíjen nátlak ani později nezpochybnil svou výpověď. Tvrzení, která byla v protokolu uvedena, tedy stěžovateli nezpůsobila žádnou újmu. Stěžovatel byl navíc ihned po sdělení obvinění řádně zastoupen advokátem dle svého výběru. V tomto ohledu tedy dle Soudu k porušení článku 6 Úmluvy nedošlo.

Ohledně námitky policejní provokace Soud připomněl, že použití důkazů získaných operativně pátracími prostředky v trestním řízení musí být prováděno odpovídajícími zárukami proti zneužití (zejm. *Teixeira de Castro proti Portugalsku*, č. 25829/94, rozsudek ze dne 9. června 1998) a že zapojení policejních agentů do trestné činnosti musí být striktně pasivní (zejm. *Bannikova proti Rusku*, č. 18757/06, rozsudek ze dne 4. listopadu 2010). V projednávané věci Soud seznal, že nabídnutí ochrany a poskytnutí nahrávací techniky N. D. zcela jistě ovlivnilo průběh událostí. S ohledem na důležitost boje proti korupci však Soud shledal, že vyšetřovatelé nepřekročili přípustné meze. Jejich počínání navíc nebylo rozhodující pro spáchání trestného činu, trestný čin nevyvolali. N. D. tak nebyla agentem provokatérem a nic nenasvědčuje ani tomu, že by nutila stěžovatele předmětnou obálku přijmout. Stěžovatel navíc měl během řízení možnost namítat, že se stal obětí policejní provokace, a soudy se jeho tvrzeními řádně zabývaly. Shledaly, že státní zastupitelství mělo dostatečné důvody akci provést a z nahrávek je zřejmé, že mezi stěžovatelem a N. D. existovala předchozí dohoda na trestné činnosti, a k provokaci proto nedošlo. Stěžovatel též mohl klást otázky T. G. i N. D. a zpochybnit obsah nahrávek. Soudy na jeho námitky řádně a přesvědčivě reagovaly. Stěžovatel tak disponoval odpovídajícími procesními zárukami. Proto ani v tomto ohledu dle Soudu k porušení článku 6 Úmluvy nedošlo.

b) K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy

Stěžovatel dále namítal, že pořízením nahrávek a nařízením odposlechů jeho telefonů došlo k porušení jeho práva na respektování soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

Soud připomněl, že nařizování a pořizování odposlechů musí mít zákonný základ, přičemž příslušný zá-

kon musí obsahovat dostatečné záruky proti svévoli (*Malone proti Spojenému království*, č. 8691/79, rozsudek pléna ze dne 2. srpna 1984). Zákon musí být formulován tak, aby jednotlivci umožnil seznat, za jakých okolností mohou příslušné orgány nařídit jeho odposlech. Uvážení vyšetřovatelů či soudce ohledně nařízení odposlechů nesmí být neomezené, ale zákon musí vymezit jeho rozsah a způsob jeho výkonu. V projednávané věci Soud shledal, že příslušný zákon přesně stanoví podmínky a situace, za nichž může být odposlech nařízen. Stejně tak omezuje maximální dobu, po kterou mohou být realizovány, a upravuje i postup při nakládání s nahrávkami a jejich zničení. Odposlechy nařizuje soud a jen v neodkladných případech tak může učinit státní zástupce. Jeho rozhodnutí však musí být odůvodněné a do 24 hodin ho musí schválit soud. Nezávislá kontrola je tedy zajištěna. Konečně, dotčené osoby se mohou během trestního řízení s nahrávkami seznámit. Dle Soudu tedy příslušná vnitrostátní úprava obsahuje dostatečné záruky proti svévolným zásahům do práva na respektování soukromého života.

V projednávané věci byly dle Soudu odposlechy nejen zákonné, ale též nezbytné v demokratické společnosti. Soud zohlednil zejména důležitost účinného potírání úplatkářství a skutečnost, že rozhodnutí o nařízení odposlechů bylo řádně odůvodněno, schváleno soudem v zákonné lhůtě a nařízeno toliko na 24 hodin. Stěžovatel též měl během trestního řízení k nahrávkám přístup a mohl proti jejich obsahu vznést námitky, na něž soudy řádně reagovaly.

Soud proto rozhodl, že k porušení článku 8 Úmluvy nedošlo.

c) K tvrzenému porušení článku 13 Úmluvy

Stěžovatel konečně namítal, že neměl k dispozici účinný prostředek nápravy, kterým by mohl brojit proti zásahu do svého práva na respektování soukromého života.

Soud konstatoval, že stěžovatel mohl během trestního řízení požádat soud o přezkum zákonnosti odposlechů, což ostatně udělal a soudy na jeho námitky řádně reagovaly. Vnitrostátní právo navíc dává soudům možnost nařídit vyřazení nelegálních nahrávek z trestního spisu. Ani k porušení článku 13 Úmluvy proto nedošlo.

Rozsudek ze dne 24. dubna 2014 ve věcech č. 6228/09 a další – Lagutin a ostatní proti Rusku

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že bylo porušeno právo stěžovatelů na spravedlivý proces chráněné článkem 6 Úmluvy, neboť vnitrostátní soudy nepřezkoumaly dostatečně jejich námitku, že byli ke své trestné činnosti vyprovokováni policií.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelé byli ve čtyřech na sobě nezávislých případech odsouzeni za prodej drog poté, co vnitrostátní soudy odmítly jejich námitky, že byli k trestnému činu vyprovokováni policií. Policie tvrdila, že testovací nákup nařídila poté, co obdržela operativní informaci o údajném zapojení stěžovatelů do obchodu s narkotiky. Stěžovatelé naopak namítali, že by se k prodeji, na rozdíl od držení drog k osobní potřebě, nikdy neuchýlili, pokud by k tomu nebyli vylákáni policií a jejími informátory. Nebyli však schopni toto tvrzení doložit před soudem, neboť dotčená operativní informace byla vedena jako důvěrná.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení článku 6 Úmluvy

Stěžovatele namítali, že byli nespravedlivě odsouzeni na základě policejní provokace, přičemž jejich námitka nebyla spravedlivě projednána vnitrostátními soudy.

Soud potvrdil, že užití operativních prostředků a anonymních zdrojů informací sice může být legitimním prostředkem boje proti závažné trestné činnosti, zároveň však musí být zajištěny odpovídající záruky proti jejich zneužití, které vyložil již ve věcech *Bannikova proti Rusku* (č. 18757/06, rozsudek ze dne 4. listopadu 2010, § 33-65) a *Veselov a ostatní proti Rusku* (č. 23200/10, 24009/07 a 556/10, rozsudek ze dne 2. října 2012).

Jestliže hlavní důkaz pochází z utajené operace, jakou je testovací nákup drog, orgány státu musí být schopny doložit, že pro operaci měly pádné důvody, jmenovitě konkrétní a objektivní důkazy o tom, že již byly podniknuty první kroky směřující ke spáchání trestného činu. Zapojení policejních agentů tedy musí být čistě pasivní povahy a v okamžiku jejich zapojení již trestná činnost musí probíhat. Jakékoli hájitelné tvrzení obžalovaného o policejní provokaci pak musí být přezkoumáno soudem v souladu se zásadou kontraktornosti, důkladně, úplně a určitě, přičemž je na obžalobě, aby dokázala, že k provokaci nedošlo. Jestliže z důvodu utajení nebo protichůdných tvrzením účastníků Soud není schopen rozhodnout, zda byl obžalovaný obětí policejní provokace, rozhodujícího významu nabývá otázka procesního přezkumu vnitrostátními soudy.

Nejsou-li určité dokumenty obhajobě zpřístupněny např. z důvodu ochrany národní bezpečnosti či veřejného pořádku, musí být tato nevýhoda obhajobě dostatečně v řízení vyvážena. Jde-li o výpovědi tajných policejních agentů či jiných svědků o možné policejní léčce, Soud obvykle vyžaduje, aby tyto osoby byly vyslechnuty soudem v hlavním líčení a obhajobě dána možnost je podrobit křížovému výslechu, nebo alespoň aby soud podrobně odůvodnil, proč odmítá tento výslech provést (*Lüdi proti Švýcarsku*, č. 12433/86, rozsudek ze dne 15. června 1992, § 49).

Ohledně projednávané věci Soud poznamenal, že odsouzení stěžovatelů bylo výhradně či v rozhodující míře založeno na důkazech získaných zkušebním nákupem drog za přímé účasti policistů nebo policejních informátorů. S odkazem na výše citované věci *Veselov a ostatní* a *Bannikova* Soud podotkl, že již v minulosti shledal systémové selhání v ruské právní úpravě používání operativních prostředků a zkušebních nákupů, jež je plně v pravomoci výkonných složek a postrádá záruky proti policejní provokaci. Vnitrostátní soudy jsou v takové situaci povinny zjistit v kontradiktorním řízení důvody policejní operace, podíl policie na daném trestném činu a povahu jakéhokoli pobídnutí či tlaku, kterému byli stěžovatelé vystaveni. Chybí-li dostatečný právní rámec nebo odpovídající záruky proti policejní provokaci, je soudní přezkum klíčovým nástrojem pro ověření, že pro policejní akci existovaly platné důvody, a zda policejní informátoři sehráli jen pasivní úlohu.

Vnitrostátní soudy se však nijak nepokusily ověřit tvrzení policie o předchozích operativních informacích a přijaly nepotvrzená vyjádření policistů, že měli dobrý důvod stěžovatele podezírat. Toto opomenutí, neoddělitelné od rozhodování o vině, nenapravitelně poznamenalo trestní řízení a bylo v rozporu se zárukami spravedlivého procesu, zejména se zásadami kontradiktorního řízení a rovnosti zbraní.

Došlo proto k porušení článku 6 Úmluvy.

(iii) Odlišné stanovisko

Soudce Pinto de Albuquerque se ve svém odlišném stanovisku, ke kterému se připojil soudce Dedov, ztotožnil s ostatními členy senátu, dle jeho názoru však Soud promarnil příležitost, aby s ohledem na existenci systémových nedostatků ruské úpravy použití operativních prostředků formuloval požadavky na slučitelnost příslušné právní úpravy s Úmluvou a uložil žalovanému státu povinnost ji příslušným způsobem upravit v rámci výkonu rozsudku ve smyslu článku 46 Úmluvy. Následně sepsal seznam těchto požadavků, jak podle něj vyplývají z existujících mezinárodních instrumentů.

Aby byly příslušné zákony slučitelné s těmito požadavky, musí zahrnovat stanovení okruhu závažných trestných činů, při jejichž vyšetřování je povoleno použít operativní prostředky, okruhu použitelných operativních prostředků a osob, které je mohou uplatnit, maximální doby použití operativních prostředků a důvody pro jejich použití. Dále musí příslušné zákony stanovit povinnost testu přiměřenosti použití operativních prostředků podle předem daných kritérií, požadavek nezbytnosti jejich použití, seznam orgánů oprávněných dát souhlas s použitím operativních prostředků, kterými primárně mají být soudy, jakož i pravidla pro vydání a výkon příkazu k použití operativního prostředku a pravidla pro vyhodnocení a případné vyloučení důkazního materiálu takto získané-

ho. Zákon konečně musí obsahovat i procesní pravidla, aby se strany mohly k tomuto materiálu vyjádřit a obhajoba namítat policejní navádění. Musí být též zakotvena možnost zpochybnit zákonnost a spolehlivost získaného důkazního materiálu a pravidla pro vyloučení trestněprávní odpovědnosti agenta státu či informátora pouze ve vztahu k jednání spáchanému v rámci provádění operativního úkonu.

Ve vztahu k projednávaným případům soudce poukázal zejména na porušení zásady nezbytnosti, absence soudního povolení a následnou nepřijatelnost důkazů získaných operativními prostředky. V případě druhého stěžovatele pak na neztotožnění policejního informátora soudem a nejasnost příslušné právní úpravy ohledně oprávnění státního zástupce takový požadavek soudu odmítnout, nepřezkoumání důkazů předložených státním zastupitelstvím, neboť dotčený informátor odmítl odpovídat a vyšetřovací spis vedený policií přes rok a půl před zkušebním nákupem nebyl soudu předložen. Dále soudce kritizoval provedení operativních úkonů policií v době, kdy byla stěžovatelka zjevně intoxikovaná; zásah byl proto nepřiměřený a získané důkazy znehodnocené. V případě posledního stěžovatele pak soudce podtrhl, že vnitrostátní soud se námitkou policejního navádění vůbec nezabýval, přičemž použití operativního prostředku nebylo pod kontrolou soudu či státního zástupce ani nebylo povoleno soudem. Důkazní materiál, který měly vnitrostátní soudy k dispozici, tak byl ve všech případech nedostatečný nebo znehodnocený.

Rozhodnutí ze dne 13. května 2014 ve věci č. 42941/05 - Příplata proti Rumunsku

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně prohlásil stížnost na porušení článku 6 odst. 1, 2 a 3 Úmluvy v souvislosti trestním řízením vedeným proti stěžovateli v Rumunsku za nepřijatelnou pro zjevnou neopodstatněnost.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel, občan České republiky, se v roce 1998 podílel na zprostředkování privatizace rumunské obchodní společnosti. Přechod podniku pod kontrolu nového vlastníka provázely značné protesty tamní odborové organizace, která před soudy zpochybňovala platnost privatizační smlouvy a organizovala stávky. Počátkem září 2000 byl zavražděn předák odborové organizace a nedlouho poté policie v souvislosti s vraždou zadržela stěžovatele. Ten byl následně vzat do vazby a v listopadu 2000 spolu s dalšími osobami obžalován z trestných činů podvodu proti státnímu majetku, spolčování za účelem spáchání trestného činu a podněcování k vraždě.

K žádosti stěžovatele a českého velvyslanectví poukazující na politické tlaky, které případ provázely, došlo ke změně místní příslušnosti soudu. Trestní řízení opakovaně provázely obtíže se zajištěním tlumočníka.

Rumunský předseda vlády v rámci vystoupení na jedné z demonstrací zaměstnanců dotčeného podniku veřejně kritizoval rozhodnutí soudu o propuštění stěžovatele z vazby, v návaznosti na což příslušný okresní soud z podnětu nejvyššího státního zástupce výkon tohoto rozhodnutí odložil. Rumunské ministerstvo spravedlnosti se později neúspěšně domáhalo další změny místní příslušnosti soudu.

Stěžovatel byl z vazby nakonec propuštěn. Rozsudkem okresního soudu byl v listopadu 2002 uznán vinným z trestných činů spolčování za účelem spáchání trestného činu a podněcování k ublížení na zdraví s následkem smrti. Proti rozsudku se odvolal, ale nejvyšší soud v červnu 2005 stěžovatele uznal vinným navíc také z trestného činu podvodu proti státnímu majetku a uložil stěžovateli mj. trest odnětí svobody v délce osmi let.

Ještě před nástupem k výkonu trestu stěžovatel v červenci 2005 uprchl do České republiky. V září 2009 rozhodl Krajský soud v Brně o neuznání odsuzujícího rumunského rozsudku s odůvodněním, že trestní řízení nesplňovalo záruky spravedlivého procesu z důvodu nezajištění bezplatné asistence tlumočnicka stěžovateli.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatel před Soudem namítal porušení svého práva na spravedlivý proces v několika aspektech. Zpochybňoval nestrannost a nezávislost soudců rozhodujících v jeho věci (čl. 6 odst. 1 Úmluvy) a kritizoval nevyhovění jeho návrhům na výslech dalších svědků [čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy], skutečnost, že mu nebyl po celou dobu trestního řízení zajištěn bezplatně tlumočnick [čl. 6 odst. 3 písm. e) Úmluvy], a nakonec – v souvislosti s výroky předsedy vlády – rovněž porušení zásady presumpce nevin (čl. 6 odst. 2 Úmluvy).

Česká republika v řízení vystupovala jako vedlejší účastník. Upozorňovala na problematické aspekty trestního řízení vedeného proti stěžovateli a vyslovila názor, že nebylo důvodu pochybovat o správnosti rozhodnutí Krajského soudu v Brně o neuznání rozhodnutí rumunského nejvyššího soudu.

K námitce týkající se pochybností o nestrannosti a nezávislosti soudců Soud připomněl, že nezávislost ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy je třeba posoudit ze subjektivního a objektivního hlediska. Jelikož subjektivní zaujatost některého ze soudců stěžovatel ani nenamítal, bylo třeba posoudit, zda bylo možné zpochybnit nestrannost soudců nezávisle na jejich chování, na základě jiných ověřitelných skutečností. Soud připustil, že případ doprovázela vášnivá a napjatá atmosféra spojená s převodem rumunského podniku do rukou zahraničního investora, s hromadným propouštěním zaměstnanců a podezřením, že vražda předáka odbořářů s převodem podniku souvisela. V tomto ohledu mohly být veřejné prohlášení předsedy vlády a snaha ministerstva spravedlnosti o změnu místní příslušnos-

ti soudu chápány jako zásah do nezávislosti soudní moci. Ze spisu však nevyplývají jakékoli náznaky toho, že by soudci, kteří jsou výhradně profesionály, byli předmětnými výroky jakkoli ovlivněni. Od uvedených událostí, které se odehrály v rámci řízení před soudem prvního stupně, navíc uplynuly více než čtyři roky, než nejvyšší soud vydal konečné rozhodnutí ve věci. Předmětnou námitku proto Soud označil za zjevně neopodstatněnou.

K otázce výslechu svědků Soud připomněl, že přípustnost a posouzení důkazů má být předmětem vnitrostátní právní úpravy a posouzení soudů, které v daném ohledu požívají širokého prostoru pro uvážení. V projednávané věci měl stěžovatel vždy dostatečnou možnost důkazy v rámci řízení před soudy navrhnout, a pokud nebylo některému z jeho návrhů vyhověno, soudy svá rozhodnutí vždy řádně odůvodnily. I tato námitka byla proto podle Soudu zjevně neopodstatněná.

K závazku zajistit tlumočnicka, vyplývajícímu z čl. 6 odst. 3 písm. e) Úmluvy, Soud podotknul, že dané ustanovení nevyžaduje, aby byly překládány veškeré důkazy a listiny. Je však třeba zajistit, aby obviněný porozuměl obvinění, kterému čelí, a mohl se mu účinně bránit. V projednávané věci disponoval stěžovatel průběžně dvěma až třemi tlumočnickými a mohl se radit se svými právními zástupci. Jeho žádosti o změnu tlumočnicka bylo vyhověno a nejvyšší soud se nakonec námitkou stěžovatele na nedostatečné zajištění tlumočení v průběhu řízení důkladně zabýval. Nelze tedy říci, že by stěžovatel v kterémkoli stádiu nebyl v nezbytné míře seznámen s podstatou a právní kvalifikací trestního obvinění či že by se nemohl účinně bránit. Veškerá jednání, u kterých nemohl být tlumočnick přítomen, byla odložena a žádná jednání se neuskutečnila bez tlumočnicka. Příslušná námitka byla proto podle Soudu zjevně neopodstatněná.

Ohledně námitky týkající se zásady presumpce nevin Soud připomněl, že k porušení této zásady může dojít v souvislosti s výroky státních orgánů, ze kterých vyplývá, že obviněný určitý trestný čin spáchal, aniž dosud bylo o jeho vině konečným způsobem rozhodnuto. Výroky předsedy vlády na setkání se zaměstnanci dotčeného podniku však souvisely toliko s otázkou trvání vazby stěžovatele a nevyplývalo z nich vlastní přesvědčení autora výroků o vině stěžovatele. Spis ostatně neobsahuje žádné náznaky toho, že by se soudy nechaly jakkoli prohlášením předsedy vlády ovlivnit. K porušení zásady presumpce nevin nedošlo. I tuto námitku proto Soud prohlásil za nepřijatelnou pro zjevnou neopodstatněnost.

Rozsudek ze dne 13. května 2014 ve věci č. 6219/08 – Paulet proti Spojenému království

Senát čtvrté sekce Soudu rozhodl šesti hlasy proti jednomu, že omezil-li vnitrostátní soud přezkum uloženého trestu propadnutí majetku pouze na zjištění exis-

tence veřejného zájmu, avšak nepřezkoumal jej také z hlediska přiměřenosti, dopustil se porušení práva stěžovatele na ochranu majetku zaručeného článkem 1 Protokolu č. 1.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel, občan Pobřeží slonoviny, nelegálně pobýval a pracoval ve Spojeném království. Zaměstnavatelům oprávnění pracovat ve Spojeném království prokazoval falešným francouzským pasem. Po odhalení bylo proti stěžovateli zahájeno trestní stíhání, v němž byl následně shledán – kromě jiných trestných činů – vinným ze spáchání podvodu a odsouzen k trestu odnětí svobody a trestu propadnutí majetku ve výši 21 949,60 liber šterlinků, což představovalo čistý výtěžek ze zaměstnání za dobu pobytu ve Spojeném království. Stěžovatel se proti tomuto rozhodnutí odvolal s tím, že trest propadnutí majetku představoval tzv. „zneužití řízení“ a měl nepřiměřeně tíživý dopad do jeho majetkové sféry, když jej připravil o veškeré úspory nastřádané za téměř čtyři roky práce. Odvolací soud jeho odvolání odmítl z důvodu existence intenzivního veřejného zájmu na stěžovatelově potrestání, jelikož svým úmyslným jednáním obcházel pravidla zaměstnávání cizinců ve Spojeném království.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení článku 1 Protokolu č. 1

Stěžovatel namítal, že trest propadnutí majetku, který mu byl uložen, představoval nepřiměřený zásah do jeho práva na pokojné užívání majetku podle článku 1 Protokolu č. 1. Na úvod se Soud vypořádal s námitkou nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, když konstatoval, že stěžovatel správně namítal zneužití řízení, jestliže zásah šel nad přiměřenou míru ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1, neboť teprve později vnitrostátní soudy nazvaly, že by bylo vhodnější posuzovat případy trestu propadnutí majetku z hlediska přiměřenosti ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1.

Soud nejprve konstatoval, že není sporu o tom, že uložený trest propadnutí majetku představoval zásah do práva stěžovatele na pokojné užívání majetku a že příslušná rozhodnutí spadají pod čl. 1 odst. 2 Protokolu č. 1 umožňující státům kontrolovat užívání majetku k zajištění placení pokut; musejí však splňovat kritérium přiměřenosti použitých prostředků ve vztahu ke sledovaným cílům (*Phillips proti Spojenému království*, č. 41087/98, rozsudek ze dne 5. července 2001; *AGOSI proti Spojenému království*, č. 9118/80, rozsudek ze dne 24. října 1986). Zásah bude nepřiměřený, pokud dotčená osoba ponese individuální a nadměrné břemeno, které naruší rovnováhu mezi ochranou jejích práv a požadavky obecného zájmu (*Sporrong a Lönnroth proti Švédsku*, č. 7151/75 a 7152/75, rozsudek pléna ze dne 23. září 1982, § 73). Navzdory tomu, že z článku 1 Protokolu č. 1 výslovně nevyplývají žádné procesní požadavky, Soud musí posoudit, zda soudní řízení jako ce-

lek umožnilo stěžovateli předložit svoji věc příslušnému orgánu, který by ji přezkoumal s ohledem na výše zmíněný požadavek přiměřenosti (*Jokela proti Finsku*, č. 28856/95, rozsudek ze dne 21. května 2002).

Soud shledal, že z rozhodnutí vnitrostátního soudu je patrné, že omezil svůj přezkum pouze na zjištění, zda uložení trestu propadnutí majetku bylo ve veřejném zájmu. Poté, co zjistil, že tomu tak skutečně je, již nepřistoupil k přezkumu uloženého trestu z hlediska jeho přiměřenosti ve vztahu k právu stěžovatele na pokojné užívání majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1. Rozsah přezkumu provedeného vnitrostátním soudem byl příliš úzký, než aby obstál z hlediska požadavku nalezení spravedlivé rovnováhy implicitně obsaženého ve druhém odstavci článku 1 Protokolu č. 1. Soud proto dospěl k závěru, že došlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1.

(iii) Oddělená stanoviska

Soudkyně Kalaydjieva ve svém odděleném stanovisku, k němuž se připojil soudce Bianku, kritizovala především skutečnost, že většina neposoudila kvalitu vnitrostátní právní úpravy a to, zda vnitrostátní soudy náležitě zkoumaly spojitost mezi předmětným majetkem a danou trestnou činností. Tímto dosažený závěr Soudu o porušení Úmluvy tak nemohl zajistit odpovídající nápravu a nechal stěžovatelovy zásadní námitky bez odpovědi.

Soudce Mahoney ve svém souhlasném stanovisku zejména vyjádřil pochybnost o tom, zda Soud v rámci posuzování zásahů do práva na užívání majetku ve smyslu druhého odstavce článku 1 Protokolu č. 1 nezvolil příliš přísný standard přezkumu přiměřenosti.

Nesouhlasné stanovisko dále připojil soudce Wojtyczek, podle něž byl názor většiny paradoxní, neboť pod ochranu práva na pokojné užívání majetku vtáhl také majetek získaný trestnou činností. Pachatel si takto nabytý majetek může ponechat, jestliže by jeho odebrání neobstálo z hlediska přiměřenosti. Nad rámec těchto námitek vytkl názoru většiny také to, že otevírá dveře přezkumu přiměřenosti trestních sankcí, a tím pádem staví Soud do pozice další přezkumné instance v systému trestního soudnictví, která mu však nepřísluší.

Rozsudek ze dne 20. května 2014 ve věci č. 11828/11 – Nykänen proti Finsku

Senát čtvrté sekce Soudu shledal jednomyslně porušení článku 4 Protokolu č. 7, neboť potrestáním stěžovatele dvakrát za stejný daňový delikt, jednou ve formě daňového penále a podruhé v rámci trestního řízení za trestný čin zkrácení daně, došlo k porušení zásady *ne bis in idem*.

(i) Okolnosti případu

Stěžovateli byla v roce 2005 na základě daňové kontroly dodatečně vyměřena daň z vyplacených, avšak ne-

přiznaných dividend, a uloženo daňové penále ve výši 1 700 eur. Proti tomuto správnímú rozhodnutí se stěžovatel neúspěšně odvolal. Za pravdu mu nedaly ani správní soudy a v dubnu 2009 nejvyšší správní soud odmítl jeho kasační stížnost.

V srpnu 2008 bylo ve vztahu ke stejnému jednání proti stěžovateli zahájeno trestní stíhání pro trestný čin krácení daně, v němž byl pravomocně odsouzen k peněžnímu trestu a nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

V rozhodné době (září 2010) nejvyšší soud zastával stanovisko, podle kterého konečné rozhodnutí správního soudu (orgánu) brání vznesení obvinění ve věci téhož deliktu; to však neplatí pro již zahájené trestní řízení, které se vydáním prvního rozhodnutí nezastavuje. Tato praxe byla opuštěna počátkem roku 2013, s účinností nového zákona, podle kterého mohou daňové úřady během svého šetření rozhodnout, zda věc projednají a rozhodnou ony ve správním řízení, nebo zda postoupí věc policii. Tím bylo vyloučeno dvojí řízení (správní a trestní) o témže daňovém deliktu.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení článku 4 Protokolu č. 7

V řízení před Soudem stěžovatel namítal, že byl potrestán dvakrát za stejný trestný čin, čímž podle něj došlo k porušení článku 4 Protokolu č. 7, který zakotvuje zásadu *ne bis in idem*.

Soud na úvod zkoumal, zda je článek 4 Protokolu č. 7 na projednávanou věc použitelný, tedy zda je možné obě řízení vedená před vnitrostátními soudy svou povahou považovat za trestní. Podle Soudu není v této otázce jediným kritériem právní klasifikace daných řízení podle vnitrostátní úpravy. V opačném případě by totiž bylo použití daného ustanovení svěřeno do rukou smluvních států do takové míry, že by výsledek mohl být neslučitelný s cíly a záměry Úmluvy (*Storbråten proti Norsku*, č. 12277/04, rozhodnutí ze dne 1. února 2007). Soud dále připomněl, že pojem trestní řízení obsažený v článku 4 Protokolu č. 7 je třeba vykládat ve světle obecných zásad používaných při výkladu pojmů trestní obvinění a trest obsažených v člancích 6 a 7 Úmluvy, tedy podle zásad známých jako tzv. „engelovská kritéria“ (*Engel a ostatní proti Nizozemsku*, č. 5100/71 a další, rozsudek pléna ze dne 8. června 1976). Prvním z kritérií je již zmíněná právní klasifikace podle vnitrostátního práva, druhým samotná povaha deliktu a třetím závažnost hrozícího trestu.

Soud dále připomněl, že o povaze daňového penále jako trestu ve smyslu článku 6 Úmluvy již rozhodl ve věci *Jussila proti Finsku* (č. 73053/01, rozsudek velkého senátu ze dne 23. listopadu 2006, § 30-31). Byť daňové penále není ve vnitrostátním právu klasifikováno jako trest ve smyslu trestního práva, jeho uložení má trestní povahu, protože jeho účelem není náhrada zkrácené daně, ale potrestání dané osoby s cílem odradit ji od dalšího podobného jednání v budoucnu. Ani relativní

mírnost penále v dané věci dle Soudu nezpůsobí, že by uložení penále nemělo být považováno za trest ve smyslu článků 6 a 7 Úmluvy. Soud proto uzavřel, že v projednávané věci je obě řízení třeba považovat za trestní ve smyslu článku 4 Protokolu č. 7.

Ohledně posuzování, zda byl stěžovatel stíhán za stejný trestní čin dvakrát, Soud připomněl, že ve věci *Sergey Zolotukhin proti Rusku* (č. 14939/03, rozsudek velkého senátu ze dne 10. února 2009, § 81-84) konstatoval, že pro potřeby článku 4 Protokolu č. 7 není možné pojem „stejného trestného činu“ vykládat pouze při zohlednění právní kvalifikace jednání, ale rozhodující je zjištění, zda jsou skutkové okolnosti, které jsou předmětem více řízení, z podstatné části stejné. Stěžovatel i žalovaná vláda se přitom shodli na tom, že se jednalo o stejné nepřiznání příjmu, přičemž zdaňovací období i nepřiznaná částka byly rovněž totožné.

Soud proto dále zkoumal, zda byl stěžovatel stíhán poté, co bylo vydáno konečné rozhodnutí. Zdůraznil, že článek 4 Protokolu č. 7 nevyklučuje možnost vedení dvou souběžných řízení, pokud ani v jednom dosud nebylo rozhodnuto. V projednávané věci byla vedena dvě taková řízení, správní a trestní, až do dubna 2009, kdy nabylo právní moci správní rozhodnutí, proti němuž stěžovatel neměl k dispozici žádné další řádné opravné prostředky. Poté mělo být druhé řízení zastaveno, což se však nestalo.

Stěžovatel byl tak uznán vinným dvakrát, poprvé v dubnu 2009 a podruhé v září 2010, v řízeních na sobě nezávislých (*a contrario*, *R. T. proti Švýcarsku*, č. 31982/96, rozhodnutí ze dne 30. května 2000; *Nilson proti Švédsku*, č. 73661/01, rozhodnutí ze dne 13. prosince 2005): v žádném z řízení nebylo zohledněno, že v druhém řízení byla stěžovateli též udělena sankce za totéž jednání, a odpovědnost stěžovatele byla posouzena v obou řízeních podle odlišných právních předpisů.

Soud uznal, že může být dílem náhody, které řízení skončí dřív, čímž může dojít k nerovnému zacházení; úprava těchto situací je však v pravomoci smluvních stran Úmluvy. Závěrem Soud shrnul, že na základě výše zmíněného došlo v projednávané věci k porušení článku 4 Protokolu č. 7.

VĚZEŇSTVÍ

Rozhodnutí ze dne 8. dubna 2014 ve věci č. 29100/07 – Marro a ostatní proti Itálii

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že vnitrostátní orgány přijaly dostatečná opatření týkající se zákazu užívání a obchodu s drogami ve věznicích a za předávkování příbuzného stěžovatelů odpovědnost nenesou. K porušení článku 2 Úmluvy tedy nedošlo.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelé, matka a sourozenci S. M., na něho podali trestní oznámení v souvislosti s dlouhodobým užíváním omamných látek. K tomuto kroku údajně přistoupili s cílem izolovat ho od narkomanů, se kterými se stýkal. V srpnu 1995 byl S. M. zatčen a vzat do vazby. V září 1995 však ve vazbě zemřel. Dle lékařské zprávy bylo příčinou jeho úmrtí předávkování látkou podobnou morfiu – pravděpodobně heroinem. V červenci 1996 stěžovatelé zažalovali ministerstvo spravedlnosti o náhradu újmy, kterou utrpěli v souvislosti s úmrtím svého příbuzného. Tvrzený nárok odůvodnili tím, že užívání drog bylo ve věznici zakázáno a skutečnost, že se jejich příbuzný k drogám dostal, svědčí o nedbalosti zaměstnanců věznice pověřených dozorem. Vnitrostátní soudy, včetně nejvyššího soudu, ale náhradu újmy nepřiznaly. Argumentovaly zejména tím, že stěžovatel užil drogu dobrovolně a vzhledem k jeho plné způsobilosti nad ním zaměstnanci věznice neměli povinnost zvláštního dohledu. Také opatření přijatá věznicí v souvislosti s omezením užívání a prodeje drog byla přiměřená.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 2 Úmluvy

Soud předně připomněl, že článek 2 Úmluvy státu ukládá nejen povinnost zabránit úmyslnému a protiprávnímu zbavení života, ale rovněž povinnost přijmout náležitá opatření k ochraně životů osob, které spadají do jeho pravomoci (*L. C. B. proti Spojenému království*, č. 23413/94, rozsudek ze dne 9. června 1998, § 36; *Osman proti Spojenému království*, č. 23452/94, rozsudek velkého senátu ze dne 28. října 1998, § 115). Ve vztahu k osobám zbaveným svobody Úmluva státu ukládá pozitivní povinnost dohlížet, aby bylo přiměřeným způsobem zajištěno, kromě jiného, zdraví a blaho vězňů (ve vztahu k článku 3 Úmluvy srovnej zejm. *Kudła proti Polsku*, č. 30210/96, rozsudek velkého senátu ze dne 26. října 2000, § 94; *Riviere proti Francii*, č. 33834/03, rozsudek ze dne 11. července 2006, § 62).

Ohledně projednávané věci Soud podotkl, že příslušné orgány nedisponovaly podklady, které by naznačovaly, že S. M. je ve zvláště nebezpečné situaci a že mu hrozí ve srovnání s jinými zajištěnými narkomany vyšší riziko smrtelných následků. V projednávané věci tak šlo spíše o povinnost zajistit obecnou ochranu zranitelné skupiny osob, narkomanů, nikoli o povinnost ochrany konkrétního jednotlivce. Je tomu tak tím spíše, že S. M. sám několik dní před svou smrtí uvedl, že již delší dobu omamné látky neužíval, a nejevil žádné známky toho, že by byl ve zvláště zranitelném postavení.

Soud za daných okolností nemohl samotnou skutečnost, že se stěžovatel dostal k drogám, označit za porušení pozitivních závazků státu. Uznal sice, že vnitrostátní orgány jsou povinny přijmout opatření pro boj proti obchodu s drogami, a to tím spíše, pokud

k němu dochází na zabezpečeném místě, jakým je věznice. Současně však nemohou zaručit jeho úplné potlačení. Vnitrostátní orgány jsou kromě toho vázány povinností náležitě péče, nikoliv povinností za výsledek (obdobně *Giuliani a Gaggio proti Itálii*, č. 23458/02, rozsudek velkého senátu ze dne 24. března 2011, § 251). Ve vztahu k projednávané věci Soud uvedl, že ve věznici byly zakázány kromě drog i různé jiné předměty, jako např. mýdlo, injekční stříkačky či výrobky práškové konzistence. Prohlídce přitom podléhala každá vstupující osoba, stejně jako balíky a návštěvníci věznice, a dozorcí i vězni museli procházet elektromagnetickým detektorem. Přijetím těchto opatření dle Soudu stát dostal povinnosti bojovat proti obchodu s drogami ve vězeňském zařízení. V této souvislosti Soud dodal, že vzhledem k širokému prostoru pro uvážení, kterého v dané oblasti stát požívá, nelze z článku 2 Úmluvy vyvodit obecnou povinnost států použít psy vycvičené k hledání drog.

S. M. byl sice umístěn do cely s jinou osobou obviněnou z obchodu s omamnými látkami, to však neznamená, že lze tuto skutečnost považovat za příčinu jeho úmrtí. Soud konstatoval, že není znám způsob, jakým si jmenovaný drogy obstaral, a nelze říci, jakým pochybením se drogy do vězení dostaly ani to, že byl spoluvězeň jakýmkoliv způsobem do okolností případu zapojen. Vzhledem k počtu zadržených narkomanů v Itálii by bylo v praxi velice náročné izolovat příležitostně uživatele drog a překupníky omamných látek od narkomanů. V souvislosti s objevením těla S. M. bylo navíc zahájeno trestní stíhání i kárné řízení a byla včas provedena pitva, přičemž stěžovatelé neúčinnost těchto řízení nebo jiný rozpor s Úmluvou nenamítali.

Soud proto uzavřel, že skutečnost, že se S. M. ve vazbě dostal k drogám a užil je, nemůže sama o sobě založit odpovědnost státu za jeho úmrtí. Stížnost proto jednomyslně prohlásil za nepřijatelnou pro zjevnou neopodstatněnost.

Rozsudek ze dne 27. května 2014 ve věci č. 16032/07 – Velyo Velev proti Bulharsku

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že tím, že bylo vazebně stíhané osobě znemožněno dokončit středoškolské vzdělání ve vězeňské škole, došlo k porušení článku 2 Protokolu č. 1.

(i) Okolnosti případu

V srpnu 2005 stěžovatel, jenž v té době pobýval ve vazební věznici, požádal za účelem dokončení středoškolského vzdělání o zapsání do vězeňské školy. Jeho žádost byla z různých důvodů zamítnuta nejprve vězeňskými orgány a v září 2006 také nejvyšším správním soudem. Ředitel věznice a ministerstvo spravedlnosti zamítnutí odůvodnili tím, že pokud by byl stěžovatel odsouzen, stal by se vzhledem ke své trestní minulosti recidivistou a musel by mít režim odlišný od ostatních vězňů, což se týká i vzdělávacích a pra-

covních programů. Nejvyšší správní soud zase konstatoval, že právo na vzdělání se vztahuje pouze na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, nikoli na osoby vazebně stíhané.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 2 Protokolu č. 1

Soud nejprve připomněl, že právo na přístup k již existujícím vzdělávacím institucím spadá pod článek 2 Protokolu č. 1 (*Ponomaryovi proti Bulharsku*, č. 5335/05, rozsudek ze dne 21. června 2011, § 49). Státy tudíž nejsou povinny zajistit vzdělávání v zařízeních pro vězně tam, kde takové instituce nejsou zřízeny (*Epistatu proti Rumunsku*, č. 29343/10, rozsudek ze dne 24. září 2013, § 63). Pokud však je v určité věznicí tato možnost dostupná, jako v projednávané věci, nesmí být předmětem svévolného či bezdůvodného omezení. Jakékoli omezení práva na přístup ke vzdělání proto musí být předvídatelné, sledovat legitimní cíl a být tomuto cíli přiměřené (*Leyla Şahin proti Turecku*, č. 44774/98, rozsudek velkého senátu ze dne 10. listopadu 2005, § 154).

V projednávané věci Soud shledal, že existují pochybnosti, zda odmítnutí zapsat stěžovatele do vězeňské školy bylo dostatečně předvídatelné. Příslušná právní úprava totiž pouze stanovila, že právo účastnit se vzdělávacích programů mají osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a že se ustanovení týkající se vězňů, pokud není výslovně stanoveno jinak, použijí také na osoby, na něž byla uvalena vazba. Nejasnost právní úpravy se dle Soudu projevila v tom, že se lišily důvody uvedené vnitrostátními orgány pro vyloučení stěžovatele z přístupu ke vzdělání. Zatímco ředitel věznic a ministerstvo spravedlnosti zdůraznili potenciální recidivu stěžovatele, nejvyšší správní soud se soustředil na postavení stěžovatele jako vazebně stíhané osoby.

Soud dále přihlédl ke skutečnosti, že i žalovaná vláda se odvolávala na tři různé důvody ospravedlňující nezapsání stěžovatele do vězeňské školy. K argumentu vlády, že by nebylo vhodné, aby stěžovatel navštěvoval školu společně s vězni, Soud uvedl, že stěžovatel neměl v tomto ohledu žádné námitky. Navíc zde nebyly žádné důkazy nasvědčující tomu, že by vazebně stíhané osoby byly společným vzděláváním s vězni nějak poškozeny. Soud dále nepovažoval za dostatečné odůvodnění vyloučení přístupu ke vzdělávacímu zařízení ani nejistou délku vyšetřovací vazby. Konečně, co se týče třetí námitky vlády, že stěžovateli hrozí opětovné odsouzení, a že by tudíž nebylo v zájmu ostatních (poprvé trestaných) vězňů, aby vězeňskou školu navštěvovali společně, Soud konstatoval, že stěžovateli svědčí zásada presumpce neviny, a proto na něj nemohlo být v daný okamžik pohlíženo jako na recidivistu.

Ve světle těchto úvah a za uznání nepochybného zájmu stěžovatele dokončit středoškolské vzdělání Soud

shledal, že odmítnutí zapsat jej do vězeňské školy nebylo dostatečně předvídatelné, nesledovalo legitimní cíl a nebylo tomuto cíli přiměřené. Soud proto rozhodl, že vnitrostátní orgány tímto v rozporu s článkem 2 Protokolu č. 1 nezajistily účinný přístup stěžovatele ke vzdělání.

Rozsudek ze dne 3. června 2014 ve věci č. 19072/08 – Habimi a ostatní proti Srbsku

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že způsob potlačení vzpoury ve vězení neporušil zákaz mučení nebo nelidského či ponižujícího zacházení obsažený v článku 3 Úmluvy. Vyšetřování hodnověrných tvrzení stěžovatelů o tom, že s nimi během této události bylo zacházeno v rozporu s článkem 3 Úmluvy, však procesním požadavkům tohoto článku nedostálo.

(i) Okolnosti případu

V listopadu 2006 propukly v srbských věznicích protesty, které se rozšířily i do věznic, v níž byli umístěni stěžovatelé. Vzpouru v této věznicí potlačila zvláštní policejní jednotka, po jejímž zásahu si 79 vězňů vyžádalo lékařské ošetření. Dle tvrzení policie několik z nich kladlo aktivní odpor, řada z nich byla zraněna již v předchozích konfliktech mezi vězni samotnými nebo v důsledku chaosu vyvolaného vzpourou.

Bezprostředně po incidentu bylo zahájeno vyšetřování, které však ani po dvou letech nepřineslo žádné výsledky, byť se na něm podílel jak místní státní zástupce, tak vyšetřující soudce. Obvinění nepadlo ani vůči žádnému vězni.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatelé namítali, že s nimi policie během operace špatně zacházela a že tato událost nebyla nikdy účinně vyšetřena.

a) K torzenému porušení procesní složky článku 3 Úmluvy

Dle judikatury Soudu jsou státy povinny účinně vyšetřit hodnověrná tvrzení jednotlivců o zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Vyšetřování musí být vedeno tak, aby umožnilo určit, zda použitá síla byla za daných okolností odůvodněná. Vyšetřování musí být důkladné a nezávislé, tedy vedené osobami bez institucionálních a hierarchických vazeb na podezřelé. Musí dále umožnit dostatečnou veřejnou kontrolu (*Labita proti Itálii*, č. 26772/95, rozsudek velkého senátu ze dne 6. dubna 2000).

V projednávané věci dle Soudu vyšetřování požadavkům článku 3 Úmluvy nedostálo. Předně, vyšetřování nebylo nezávislé, jelikož bylo prováděno téměř výhradně policií s institucionálním napojením na strážníky podezřelé ze špatného zacházení se stěžovateli; oba sbory byly součástí ministerstva vnitra. Soud dále vyzdvihl, že vyšetřovatelé nezohlednili výpovědi stěžovatelů, zato přikládali zvláštní význam stanovisku velícího policisty o zákonnosti a přiměřenosti zásahu,

jehož názor však zjevně nemůže být považován za nezávislý. Vězeňský personál, svědci ani policisté navrhovaní stěžovateli navíc nebyli vyšetřujícím soudcem nikdy vyslechnuti. Neproběhly ani pokusy o ztotožnění zasahujících policistů a stěžovatelé nedostali příležitost konfrontovat podezřelé. Soud též zdůraznil, že část stěžovatelů byla vyslechnuta na půdě věznice, kde mnozí vyjádřili obavu identifikovat podezřelé osoby, zatímco jiní své stížnosti stáhli, přičemž na tuto zjevnou známku zastrašování stěžovatelů ze strany státních orgánů vyšetřující soudce nijak nereagoval. Soud konečně uvedl, že bylo obzvláště nepřipadné neumožnit právnímu zástupci stěžovatelů přístup do zdravotnické dokumentace stěžovatelů, což od samého počátku znesnadnilo odůvodnění a prokazování jejich tvrzení.

Z výše uvedených důvodů Soud dospěl k závěru, že došlo k porušení procesní složky článku 3 Úmluvy.

b) K tvrzenému porušení hmotněprávní složky článku 3 Úmluvy

Soud úvodem připomněl, že špatné zacházení musí dosáhnout minimální úrovně závažnosti, aby se na něj vztahoval článek 3 Úmluvy. Posouzení intenzity zacházení je relativní a závisí na okolnostech případu jako doba trvání namítaného zacházení, jeho fyzické a psychické následky, případně pohlaví, věk a zdravotní stav domnělé oběti. Osoby zbavené svobody jsou ve zranitelném postavení a úřady mají povinnost chránit jejich fyzické bezpečí. Jakékoli užití síly vůči zadržené osobě, jež nebylo nezbytné na základě jejího vlastního předchozího chování, narušuje lidskou důstojnost a zásadně představuje porušení článku 3 Úmluvy. Použití síly může být vyžádané potřebou zajistit bezpečnost ve věznici, udržet zde pořádek nebo předejít trestné činnosti. Nikdy se k němu však nelze uchýlit v jiné než nevyhnutelné situaci a i tehdy pouze přiměřeným způsobem. Z judikatury Soudu dále vyplývá, že podezření ze špatného zacházení musí být zásadně podepřeno důkazy mimo důvodnou pochybnost, nicméně takový důkaz může být odvozen i ze spojení dostatečně silných, jasných a souhlasných indicií či obdobných skutkových domněnek. Pokud k namítaným událostem došlo za situace, kdy jsou o nich výhradně informováni představitelé státu, jak je tomu v případě újmy osob zbavených svobody, leží důkazní břemeno k předložení dostatečných a přesvědčivých vysvětlení na úřadech. Soud však není posouzením vnitrostátních orgánů vázán (*Ribitsch proti Rakousku*, č. 18896/91, rozsudek ze dne 4. prosince 1995).

V projednávané věci v průběhu vzpoury bylo téměř 600 vězňů ponecháno bez úředního dohledu až do doby jejího úplného potlačení. Za těchto okolností je zřejmé, že o událostech neměli představitelé státu výhradní informace a že podezření ze špatného zacházení by musela být prokázána mimo důvodnou pochybnost. I když většina stěžovatelů disponovala lékařským potvrzením o zraněních z relevantního období a

prakticky všichni odkazovali na svědecké výpovědi, Soud nemohl mimo důvodnou pochybnost uzavřít, že se stěžovateli bylo špatně zacházeno ze strany státních orgánů. Některé skutečnosti naopak naznačovaly, že zranění mohla být způsobena také vyřizováním účtů mezi vězni nebo v důsledku paniky nastalé v průběhu vzpoury.

Soud proto uzavřel, že k porušení hmotněprávní složky článku 3 Úmluvy nedošlo.

ZDRAVOTNICTVÍ

Rozsudek ze dne 29. dubna 2014 ve věci č. 52019/07 – L. H. proti Lotyšsku

Senát čtvrté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že zpracováváním údajů o zdravotním stavu stěžovatelky v rámci šetření inspektorátu pro kontrolu kvality zdravotních služeb bylo porušeno právo stěžovatelky na respektování soukromého života chráněné článkem 8 Úmluvy, a to kvůli nedostatkům právní úpravy, o níž se tento zásah opíral.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelka v roce 1997 rodila v nemocnici v Cēsis. Porod byl s ohledem na zdravotní komplikace stěžovatelky prováděn císařským řezem. V průběhu porodu chirurg provedl sterilizaci stěžovatelky, a to bez jejího souhlasu. Po neúspěšném pokusu uzavřít s nemocnicí mimosoudní vyrovnání se stěžovatelka v roce 2005 obrátila na soud a požadovala za protiprávně provedenou sterilizaci odškodnění. Její žalobě soud vyhověl v plném rozsahu a přiznal jí odškodnění ve výši 10 000 lotyšských latů.

Před vynesením rozsudku se ředitel nemocnice obrátil na inspektorát pro kontrolu kvality zdravotních služeb a posuzování způsobilosti k výkonu práce, aby „posoudil, zda zdravotní péče poskytnutá stěžovatelce v souvislosti s porodem dítěte byla v souladu s právní úpravou účinnou v roce 1997“. Ve svém šetření se inspektorát zaměřil na gynekologicko-porodnickou péči poskytnutou stěžovatelce v období let 1996 až 2003, přičemž shromáždil zdravotnickou dokumentaci stěžovatelky za dané období ze tří různých nemocnic. Inspektorát následně dospěl k závěru, že postup zdravotnického zřízení byl v souladu se zákonem.

Stěžovatelka se pokusila zpochybnit zákonnost postupu inspektorátu žalobou ve správním soudnictví, vnitrostátní soudy nicméně dospěly k závěru, že inspektorát měl zákonnou pravomoc provést šetření a zpracovávat údaje o zdravotním stavu stěžovatelky.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy

V řízení před Soudem stěžovatelka namítala porušení článku 8 Úmluvy, neboť vnitrostátní právní úprava inspektorát neopravňovala ke shromažďování údajů o

jejím zdravotním stavu bez jejího předchozího souhlasu. Podle názoru stěžovatelky nebyla účelem sporného šetření ochrana veřejného zdraví nebo ochrana práv a svobod jiných, ale poskytnout nemocnici v Cěsis pomoc s obstaráním důkazních prostředků využitelných v probíhajícím občanskoprávním sporu, který s nemocnicí vedla. I pokud by byl sledován deklarovaný účel, mohlo být podle stěžovatelky stejného cíle dosaženo mírnějšími prostředky, např. zpracovávání anonymizovaných údajů o zdravotním stavu.

Soud připomněl, že ochrana osobních údajů, a tím spíše údajů o zdravotním stavu, má pro užívání práva na respektování soukromého života zcela základní význam. Zachování důvěrnosti informací o zdravotním stavu je důležitou zásadou právních úprav všech smluvních států Úmluvy. Stejně zásadní jako zachování soukromí pacienta je i zajištění důvěry ve zdravotnické pracovníky a zdravotnické služby obecně (*Z. proti Finsku*, č. 22009/93, rozsudek ze dne 25. února 1997, § 95).

Zpracováváním údajů o zdravotním stavu stěžovatelky došlo k zásahu do jejího práva na respektování soukromého života. Soud se dále zabýval existencí právního základu pro tento zásah, zejména otázkou předvídatelnosti práva a přítomností dostatečných záruk proti svévoli (*S. a Marper proti Spojenému království*, č. 30562/04 a 30566/04, rozsudek velkého senátu ze dne 4. prosince 2008, § 95-96). Soud v této souvislosti dospěl k závěru, že příslušné právní předpisy vymezovaly působnost inspektorátu velmi obecně. Podle názoru Soudu právní předpisy neumožňovaly nemocnici žádat po inspektorátu nezávislý znalecký posudek pro účely probíhajícího soudního řízení. Vnitrostátní právní úprava navíc neomezovala rozsah osobních údajů zpracovávaných inspektorátem. V projednávané věci přitom inspektorát shromáždil údaje o zdravotním stavu stěžovatelky za období sedmi let, počínající jeden rok před provedením sterilizace a končící šest let poté. Informace o zdravotním stavu stěžovatelky byly vyžádány od tří různých nemocnic. Inspektorát přitom nijak předem neposuzoval, zda požadované informace budou pro jeho šetření důležité či alespoň relevantní. Významem a přiměřeností důvodů pro shromažďování osobních údajů stěžovatelky, které se přímo nevztahovaly k zákroku provedenému v nemocnici v Cěsis, se následně nezabývaly ani soudy.

Soud se rovněž pozastavil nad značnou prodlevou mezi provedeným zákrokem a šetřením inspektorátu a vyslovil pochyby o tom, že shromažďování osobních údajů bylo „nezbytné pro účely poskytování lékařské péče, zajištění nebo správy služeb v oblasti zdravotní péče“, jak předpokládalo příslušné zákonné ustanovení.

Soud tudíž dospěl k závěru, že vnitrostátní právní úprava nebyla formulována s dostatečnou určitostí a neposkytovala dostatečné záruky ochrany proti svéo-

li. Nestanovila též dostatečně jasně rozsah uvážení svěřeného příslušným orgánům a způsob výkonu této diskreční pravomoci. Soud proto rozhodl, že k zásahu do práva stěžovatelky na respektování soukromého života nedošlo na základě zákona ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy. Článek 8 Úmluvy tedy byl porušen.

Rozsudek ze dne 12. června 2014 ve věci č. 50132/12 – Marić proti Chorvatsku

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že vzhledem k nepředvídatelné právní úpravě způsobu naložení s tělem stěžovatelova mrtvě narozeného dítěte došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

V srpnu 2003 porodila manželka stěžovatele mrtvé dítě v nemocnici, která byla veřejným zdravotnickým zařízením. Stěžovatel se svou chotí nechtěli po porodu převzít ostatky svého dítěte, nemocnice tedy předpokládala, že je naložit s tělem je jejím úkolem. V říjnu 2003 se zbavila ostatků dítěte společně s ostatním klinickým odpadem (lidské tkáně a amputované části těl), který byl odvezen ke kremaci smluvním partnerem nemocnice, společností L..

V červnu 2004 podal stěžovatel se svou manželkou na nemocnici žalobu na náhradu škody za útrapy, které utrpěli v důsledku způsobu, jakým se nemocnice zbavila těla jejich dítěte. Tvrdili, že sice souhlasili s jeho pohřbením, nemocnice jim však nebyla schopna doložit, zda k pohřbu skutečně došlo, a neinformovala je, kde a jak se tak stalo. V dubnu 2005 soud prvního stupně žalobu zamítl s odůvodněním, že pokud stěžovatel a jeho manželka odmítli převzít odpovědnost za ostatky svého dítěte, nemocnice byla dle platného práva oprávněna zbavit se jich spolu s ostatním klinickým odpadem. Odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, konstatoval nicméně, že prvoinstanční soud pochybil, když uvedl, že se žalovaný zbavil ostatků dítěte v souladu s platným právem. Přesto vzhledem k tomu, že žádné ustanovení nestanoví povinnost nemocnice informovat rodiče o tom, kde bylo jejich dítě pochováno, nelze v tomto ohledu přiznat stěžovateli a jeho manželce náhradu škody. Nejvyšší soud se ztotožnil s odůvodněním odvolacího soudu a dovolání zamítl. Ústavní soud prohlásil stížnost za nepřijatelnou pro zjevnou neopodstatněnost. Stěžovatel neuspěl ani v trestním řízení zahájeném z jeho podnětu proti zaměstnancům nemocnice a společnosti L.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 8 Úmluvy

Soud se nejprve zabýval otázkou, zda bylo vůbec dotčeno právo stěžovatele chráněné článkem 8 Úmluvy. V prvé řadě zopakoval, že soukromý a rodinný život jsou široké pojmy, které nepodléhají vyčerpávající definici (*Hadri-Vionnet proti Švýcarsku*, č. 55525/00, roz-

sudek ze dne 14. února 2008, § 51). K tomu uvedl několik příkladů, které do článku 8 spadaly. Zmínil mimo jiné věc *Pannulo a Forte proti Francii* (č. 37794/97, rozsudek ze dne 30. října 2001, § 36) pojednávající o prodloužení vnitrostátních orgánů s navrácením těla zesnulého dítěte stěžovatelům či věc *Yildirim proti Turecku* (č. 25327/02, rozhodnutí ze dne 11. září 2007), v níž Soud dospěl k závěru o použitelnosti článku 8 v situaci, kdy matce dítěte, které zemřelo při porodu, nebylo umožněno vykonat nad jeho hrobem její náboženské zvyklosti; obdobně rozhodl ve vztahu k otázce, zda stěžovatelka byla oprávněna zúčastnit se pohřbu svého dítěte (*Hadri-Vionnet*, cit. výše, § 52). S ohledem na citovanou judikaturu Soud proto shledal, že je článek 8 Úmluvy v projednávané věci použitelný.

Následně Soud zkoumal, zda došlo k zásahu do práv stěžovatele. Předně podotkl, že není pochyb o tom, že je dotyčná nemocnice veřejným zdravotnickým zařízením, a že tedy jednání či opomenutí zdravotnických pracovníků jsou způsobilá vyvolat odpovědnost žalovaného státu podle Úmluvy (*Glass proti Spojenému království*, č. 61827/00, rozsudek ze dne 9. března 2004, § 71). Předestřel, že ústřední otázkou není, zda měl stěžovatel právo na konkrétní formu pohřebního obřadu nebo na výběr místa posledního odpočinku svého dítěte, ale pouze, zda došlo k zásahu do práv stěžovatele dle článku 8 Úmluvy tím, že bylo s tělem naloženo jako s klinickým odpadem, tj. aniž bylo následně známo, kde byly ostatky dítěte uloženy. Soud dále poznamenal, že vláda nepředložila Soudu žádné záznamy ani jiné dokumenty, jimiž by doložila, že nemocnice informovala stěžovatele o tom, co se stalo s ostatky dítěte. Přitom v natolik osobní a citlivé oblasti, jakou je úmrtí blízkého příbuzného, kde musí být zachováván obzvláště vysoký stupeň péče a obezřetnosti (*Hadri-Vionnet proti Švýcarsku*, cit. výše, § 56), nelze podle Soudu uzavření ústní dohody o tom, že se nemocnice postará o pohřeb dítěte, považovat za mlčky vyslovený souhlas stěžovatele, aby bylo s tělem naloženo jako s ostatním klinickým odpadem. Tento argument Soud dále podpořil odkazem na relevantní vnitrostátní právní úpravu, dle které hřbitovy musí vést evidenci veškerých pohřbů s uvedením místa, kde je zesnulý pohřben. Soud na základě výše uvedeného dovodil, že pokud bylo s tělem mrtvého dítěte stěžovatele naloženo jako s ostatním klinickým odpadem, aniž bylo možné vystopovat, kde přesně bylo pochováno, došlo tím k zásahu do práv stěžovatele podle článku 8 Úmluvy.

Soudu zbývalo objasnit, zda byly splněny podmínky druhého odstavce článku 8 Úmluvy, tj. zda byl zásah stanoven zákonem, sledoval legitimní cíl a zda byl nezbytný v demokratické společnosti k dosažení sledovaného cíle (*Smith a Grady proti Spojenému království*, č. 33985/96 a 33986/96, rozsudek ze dne 27. září 1999, § 72). Nejprve zkoumal, zda jednání nemocnice mělo

dostatečnou oporu ve vnitrostátním právu. Ze strany Soudu nebylo zjištěno a vláda ani nepoukázala na žádné ustanovení vnitrostátního práva, které by opravňovalo nemocnici k tomu, aby naložila s ostatky stěžovatelova mrtvého dítěte jako s ostatním klinickým odpadem. Soud proto neměl důvod odchýlit se od závěrů odvolacího soudu potvrzených nejvyšším soudem, že dle vnitrostátního práva nemělo být s tělem dítěte, které se narodilo mrtvé, nakládáno jako s ostatním klinickým odpadem. To Soudu postačilo ke konstatování, že v projednávané věci byl zásah do práv chráněných článkem 8 Úmluvy v rozporu s vnitrostátní právní úpravou. Soud dále podotkl, že odvolací soud shledal, že postup nakládání s ostatky dítěte, které se narodilo mrtvé, nebyl upraven jasně a konzistentně, což dle Soudu naznačuje, že příslušná právní úprava nebyla předvídatelná a neposkytovala právní jistotu ani dostatečnou ochranu proti svévoli, jak plyne z požadavku zákonnosti na poli článku 8 Úmluvy (*S. a Marper proti Spojenému království*, č. 30562/04 a 30566/04, rozsudek velkého senátu ze dne 4. prosince 2008, § 95).

Soud proto rozhodl, že zásah do práva stěžovatele zaručeného článkem 8 Úmluvy nebyl v rozporu s tímto ustanovením stanoven zákonem.

Rozsudek ze dne 24. června 2014 ve věci č. 4605/05 - Petrova proti Lotyšsku

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že došlo k porušení práva stěžovatelky na respektování soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy v souvislosti s tím, že jí nebyla poskytnuta dostatečná možnost vyjádřit se k posmrtnému odběru orgánů z těla jejího syna.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelčin dospělý syn utrpěl v roce 2002 vážný úraz; byl hospitalizován a operován, ale už nenabyl vědomí a o necelé tři dny později v nemocnici zemřel. Okamžitě poté mu lékaři odňali ledviny a slezinu za účelem transplantace. Stěžovatelka uvedla, že byla po celou dobu synovy hospitalizace v nepřetržitém kontaktu s jeho lékaři; žalovaná vláda zase tvrdila, že nemocnice neměla v kartě pacienta zaznamenaný kontakt na žádného příbuzného. V každém případě však stěžovatelku o odběru orgánů z těla jejího syna nikdo neinformoval a zjistila to až o několik měsíců později. Po neúspěchu stížnosti adresované nemocnici podala stěžovatelka podnět na policii. Příslušné policejní orgány se však rozhodly nezahájit trestní řízení a tento postup potvrdily i tři úrovně státního zastupitelství. Všechny dotčené státní instituce poukázaly na zákon o využití lidských orgánů a tkání, podle kterého má každý právo zakázat využití svého těla po smrti. V případě absence výslovného zákazu zákon dovolu- je, aby byly orgány a tkáně zemřelé osoby využity, pokud nejbližší příbuzní nemají námitky; pouze ve

vztahu k nezletilým dětem zákon vyžaduje výslovný souhlas rodičů. Jelikož stěžovatel za svého života neodmítl posmrtné využití svého těla a nejsou ani žádné důkazy o tom, že by tento postup ve vztahu k svému synovi zakázala stěžovatelka, bylo odnětí orgánů provedeno v souladu s platným právem. Ze zákona nevyplývá – s výše zmíněnou výjimkou transplantací u nezletilých dětí – povinnost zdravotnických pracovníků aktivně vyhledat a informovat nejbližší příbuzné zesnulého o možném odběru orgánů za účelem transplantace.

Stěžovatelka se obrátila i na ministra zdravotnictví, který svolal schůzku se zástupci dotčené nemocnice. Na schůzce vyslovil názor, že za daných okolností měli být příbuzní zemřelého informováni, aby se mohli vyjádřit k případné transplantaci. Následně byl vypracován návrh změny právní úpravy, která po schválení v parlamentu nabyla účinnosti v roce 2004. Jejím účelem bylo zejména zpřesnit podmínky, za kterých se mohou příbuzní zesnulého vyjádřit k odběru jeho orgánů.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatelka namítala porušení článku 8 Úmluvy, neboť odběr orgánů z těla jejího syna byl proveden bez jeho i jejího souhlasu.

Soud nejprve s odvoláním na svou dosavadní judikaturu konstatoval, že pokud stěžovatel zemře ještě před podáním stížnosti, jsou práva zaručená článkem 8 výsostně osobní a nepřenositelná (*Sanles Sanles proti Španělsku*, č. 48335/99, rozhodnutí ze dne 26. října 2000). V zásadě proto platí, že zásah vůči zemřelému nemohou na základě uvedeného ustanovení napadnout jeho příbuzní, pokud tímto zásahem nejsou osobně dotčeni. V projednávané věci ale podle Soudu není nutné blíže zkoumat otázku přenositelnosti práv, jelikož stěžovatelka v dané souvislosti namítá porušení svých vlastních práv.

Soud dále poznamenal, že mezi účastníky řízení není sporu o tom, že okolnosti projednávané věci spadají pod pojem soukromého života podle článku 8 Úmluvy. Zabýval se proto jako první otázkou, zda k namítanému zásahu došlo „na základě zákona“ ve smyslu čl. 8 odst. 2. Připomněl, jak je tento požadavek konkretizován v jeho judikatuře, a zdůraznil zejména nutnost, aby příslušné vnitrostátní právo bylo formulováno s dostatečnou přesností a poskytovalo náležitou právní ochranu proti svévoli. Vnitrostátní právo tedy musí dostatečně zřetelně vymezit rozsah diskreční pravomoci přiznané příslušným orgánům i způsob výkonu této pravomoci (*L. H. proti Lotyšsku*, č. 52019/07, rozsudek ze dne 29. dubna 2014, § 47).

Ohledně projednávané věci Soud poukázal na to, že mezi vnitrostátními orgány nastal nesoulad při výkladu zákona o využití lidských orgánů a tkání: zatímco policie a státní zastupitelství dospěly k závěru, že ne-

informování stěžovatelky o odběru orgánů z těla jejího syna nebylo v rozporu s uvedeným zákonem, ministr zdravotnictví vyjádřil názor, že stěžovatelka měla být informována, a z iniciativy jeho úřadu byl zákon později zpřesněn. Takový nesoulad a následné změny právní úpravy podle Soudu signalizují, že relevantní vnitrostátní právo postrádalo potřebnou jednoznačnost: na jedné straně sice přiznalo nejbližším příbuzným zesnulého možnost vyjádřit se k odběru orgánů za účelem transplantace, na straně druhé ale nevymezovalo s dostatečnou jasností rozsah odpovídající povinnosti nebo diskreční pravomoci svěřené v tomto směru zdravotnickým pracovníkům či jiným představitelům veřejné moci.

V této souvislosti Soud upozornil, že stěžovatelčin syn se po svém úrazu nacházel v nemocnici téměř tři dny; nelze tedy tvrdit, že nebylo možné alespoň se pokusit kontaktovat jeho nejbližší příbuzné a dotázat se jich na možnost odběru orgánů. Stěžovatelka navíc uvedla, aniž to vláda popřela, že bezprostředně před uskutečněním odběru bylo vykonáno několik vyšetření za účelem zjištění, zda jsou orgány jejího syna vhodné pro transplantaci zvolenému příjemci. Časový úsek potřebný na tato vyšetření, i když krátký, mohl být podle Soudu dostatečný na to, aby byla stěžovatelce poskytnuta skutečná příležitost vyjádřit se k plánovanému odběru. To se však nestalo. Soud připomněl, že zásada zákonnosti od států vyžaduje nejenom to, aby předvídatelným a konzistentním způsobem dodržovaly a uplatňovaly své zákony, ale i to, aby zajistily právní a praktické podmínky jejich naplňování (obdobně *Broniowski proti Polsku*, č. 31443/96, rozsudek velkého senátu ze dne 22. června 2004, § 184). Zákon stěžovatelce přiznával určitá práva, zejména právo odmítnout odběr orgánů z těla jejího syna, ale není jasné, jak a kdy měla toto právo uplatnit, když jí o plánovaném odběru nikdo neinformoval; nebyl k tomu stanoven žádný mechanismus.

Na základě uvedeného dle Soudu nelze konstatovat, že příslušné vnitrostátní právo bylo formulováno s dostatečnou přesností a poskytovalo náležitou právní ochranu proti svévoli. K namítanému zásahu tedy nedošlo na základě zákona ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy, a tím byl porušen článek 8. S ohledem na toto zjištění už Soud nepovažoval za potřebné zabývat se naplněním dalších požadavků čl. 8 odst. 2 v projednávané věci.

(iii) Oddělené stanovisko

Soudce Wojtyczek hlasoval spolu s většinou pro závěr o porušení článku 8. Dle jeho názoru však bylo v projednávané věci právo stěžovatelky porušeno nikoli proto, že měla právo rozhodnout o odběru orgánů z těla svého syna, ale s ohledem na to, že jí byla odeprána možnost vyjádřit přání svého syna.

SLOVO ZÁVĚREM

Závěrem jako obvykle pár slov o nejčerstvější judikatuře Soudu, kterou najdete v příštím čísle.

V příštím čísle již na rozdíl od tohoto čísla naleznete i anotace týkající se bezprostředně České republiky, jelikož Soud překonal jarní únavu a dotáhl několik řízení do konce. Předně, hned zkraje léta vydal rozsudek ve věci regulace nájemného, v němž konstatoval, že v období od 1. ledna 2002 do 31. prosince 2006 regulace postrádala zákonný základ, a proto došlo během tohoto období k porušení práva stěžovatelů na pokojné užívání majetku (*R & L, s. r. o., a ostatní proti České republice*, č. 37926/05 a další, rozsudek ze dne 3. července 2014). Pro úplnost dodáme, že Soud se prozatím nezabýval ostatními časovými úseky, kdy byla výše nájemného regulována, a že drtivá většina stížností podaných na regulaci nájemného byla v návaznosti na rozhodnutí ve věcech *Vomočil a Art 38, a. s., proti České republice* (č. 38817/04 a 1458/07, rozhodnutí ze dne 5. března 2013) odmítnuta, jelikož se stěžovatelé neobrátili na Ústavní soud.

Dále Soud rozhodl i dvě věci, v níž byl namítán nesprávný postup vnitrostátních orgánů při zajištění styku otce s dítětem po rozpadu rodiny. Ve věci *T. proti České republice* (č. 19315/11, rozsudek ze dne 17. července 2014) dal Soud stěžovateli částečně zapravdu, naopak ve věci *Drenk proti České republice* (č. 1071/12, rozsudek ze dne 4. září 2014) shledal, že k porušení článku 8 Úmluvy nedošlo.

Konečně zmíníme i rozhodnutí ve věci *Hladký proti České republice* (č. 37869/14, 9. září 2014), v němž se Soud zabýval především otázkou možnosti poškozeného domoci se náhrady škody, pakliže je trestní řízení, v němž poškozený uplatnil nárok na náhradu škody, po mnoha letech z důvodu procesních pochybení policie zastaveno a trestnost činu je již promlčena.

Ve vztahu k jiným smluvním stranám Úmluvy stojí za pozornost především věc *S. A. S. proti Francii* (č. 43835/11, rozsudek velkého senátu ze dne 1. července 2014), v níž Soud posuzoval i v České republice aktuálně hojně diskutovanou otázku *muslimských šátků*, přičemž dospěl k závěru, že zákaz nošení šátků, které s výjimkou očí zcela zahalují tvář, na veřejných prostranstvích neporušuje ani právo na respektování soukromého života dotčených žen, ani jejich svobodu náboženského vyznání.

Ve sledovaném období Soud též řešil několik významných případů spjatých s opatřeními států v rámci *boje proti terorismu*. V rozsudcích ze dne 24. července 2014 ve věcech *Al Nashiri proti Polsku* (č. 28761/11) a *Husayn (Abu Zubaydah) proti Polsku* (č. 7511/13) Soud odsoudil spolupráci žalovaného státu s americkými úřady při přepravě osob podezřelých z teroristických útoků na své území, při jejich držení v tajném detenčním zařízení CIA na svém území, v němž byly při výslechu mučeny, a při jejich následném přemístění do zařízení v jiných státech, kde byly nadále vystaveny špatnému zacházení.

Významné dopady pro opatření států při boji s terorismem může mít i věc *Trabelsi proti Belgii* (č. 140/10, rozsudek ze dne 4. září 2014). Soud konstatoval, že hrozí-li osobě, která byla v USA obviněna ze závažných trestných činů a o jejíž vydání americké úřady žádají, uložení trestu doživotí, nelze ji do USA vydat, jelikož americké právo nezakotvuje žádné řízení, v němž by příslušný orgán podle předem stanovených a objektivních kritérií, která by byla odsouzenému známa již v okamžiku uložení trestu, posoudil, zda došlo během výkonu trestu u odsouzeného k takovému pokroku, že další výkon trestu by již nesloužil žádnému legitimnímu penologickému účelu. Belgie se s nelehkou situací vypořádala po svém a již během řízení před Soudem dala před závazky plynoucími z Úmluvy přednost svým závazkům vůči USA a stěžovateli, navzdory předběžnému opatření Soudu, americkým orgánům předala. Soud toto počínání „ocenil“ návodkem v podobě konstatování porušení článku 34 Úmluvy a přiznání stěžovateli náhrady nemajetkové újmy v nadstandardní výši 60 000 eur. Nutno však dodat, že Belgie nebyla první, kdo zvolil takový postup (*Labsi proti Slovensku*, č. 33809/08, rozsudek ze dne 15. května 2012; *Toumi proti Itálii*, č. 25716/09, rozsudek ze dne 5. dubna 2011) a je otázkou, jak se státy v budoucnu postaví k přísným požadavkům, které na ně článek 3 Úmluvy a Soud klade. Shora zmíněné kauzy příliš optimismu do žil nevlévají.

Více v příštím Zpravodaji.

Mgr. Petr Konůpka,
zástupce vládního zmocněnce

Zpravodaj vydává Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti, kterou tvoří: JUDr. Vít Alexander Schorm, Mgr. Petr Konůpka, Mgr. Kristýna Benešová, Ing. Bc. Ota Hlinomaz, LL.M., Mgr. Taťána Jančárková, LL.M., Mgr. Viktor Kundrák, JUDr. Jana Martínková, Ph.D., LL.M., Mgr. Eva Petrová a Mgr. Vladimír Pysk.

Obsah Zpravodaje: Mgr. Petr Konůpka. Úvodní fotografie: © Vít Alexander Schorm.